

Maria Escoda i Foncillas

**CONFLICTIVITAT LABORAL DURANT EL FRANQUISME FINS EL
COMENÇAMENT DE LA DEMOCRÀCIA
(1939 - 1980)**

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit pel Dr. Antoni Carreras i Casanovas

Grau de Relacions Laborals i Ocupació

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

**Tarragona
Curs 2015-2016**

Resum

Les controvèrsies laborals – en menor o major mesura – sempre han estat presents en les relacions laborals. El present estudi tracta d'aprofundir en la conflictivitat laboral des dels inicis del franquisme fins a la democràcia. Analitzant el marc legal, els aspectes i esdeveniments més rellevants que succeïren i la seva influència en el marc constitucional actual.

Resumen

Las controversias laborales – en menor o mayor medida – siempre han estado presentes en las relaciones laborales. El presente estudio trata de profundizar en la conflictividad laboral des de los inicios del franquismo hasta la democracia. Analizando el marco legal, los aspectos y acontecimientos más relevantes que sucedieron y su influencia en el marco constitucional actual.

Abstract

Labour disputes – to a greater or lesser degree – have always been a key part of labour relations. The present study delves into the unrest and disputes from the beginning of the francoist regime to the advent of democracy. It studies the legal setting, the key aspects and events that occurred, and their influence on the current institutional framework.

PARAULES CLAU

CONFLICTIVITAT LABORAL, DEMOCRÀCIA, ESTAT, FRANQUISME, INDÚSTRIA, LLEIS, MOVIMENTS OBRERS, REPRESSIÓ, VAGUES
--

Índex

Índex	3
LLISTAT SIGLES I ABREVIATURES	5
Introducció	8
1. Antecedents (principis segle XX)	10
1.1. <i>Vagues i manifestacions</i>	12
2. Període totalitari (1939-1960)	15
2.1. <i>Marc legal</i>	15
2.1.1. <i>Fur del Treball (1938)</i>	15
2.1.2. <i>Llei de Constitució de Corts (1942)</i>	19
2.1.3. <i>Fur dels Espanyols (1945)</i>	20
2.1.4. <i>Llei de Referèndum (1945)</i>	21
2.1.5. <i>Llei de Principio del Moviment Nacional (1958)</i>	22
2.2. <i>Estructura laboral</i>	23
2.2.1. <i>Economia i relacions laborals</i>	26
2.2.2. <i>El contracte de treball – i els treballadors –</i>	28
2.2.3. <i>Les organitzacions sindicals – i el sistema productiu –</i>	30
2.3. <i>Moviments i conflicte</i>	35
2.3.2. <i>Vagues i reivindicacions</i>	37
3. Període aperturista (1960-1975)	40
3.1. <i>Marc legal</i>	40
3.1.1. <i>Llei Orgànica de l'Estat (1967)</i>	40
3.2. <i>Estructura laboral</i>	41
3.2.1. <i>Seguretat Social</i>	42
3.2.2. <i>Esdeveniments rellevants</i>	43
3.3. <i>Moviments i conflicte</i>	46
4. Període de transició (1975-1980)	52
4.1. <i>Marc legal</i>	52
4.1.1. <i>Llei de Relacions Laborals (1976)</i>	52
4.1.2. <i>Constitució Espanyola (1978)</i>	53
4.1.3. <i>Estatut dels Treballadors (1980)</i>	55
4.2. <i>Estructura laboral</i>	55
4.3. <i>Moviments i conflictes</i>	61
4.3.1. <i>Vagues i manifestacions</i>	64
Conclusions	67

Bibliografia	70
Webgrafia	71
Annexos	73
<i>Annex I – Legislació</i>	<i>74</i>
<i>Annex I.1 – Fur del Treball (1938).....</i>	<i>75</i>
<i>Annex I.2 – Llei de Constitució de les Corts (1942)</i>	<i>76</i>
<i>Annex I.3 – Fur dels Espanyols (1945)</i>	<i>77</i>
<i>Annex I.4 – Llei de Referèndum (1945).....</i>	<i>78</i>
<i>Annex I.5 – Llei de Principis del Moviment Nacional (1958).....</i>	<i>79</i>
<i>Annex I.6 – Llei Orgànica de l'Estat (1967).....</i>	<i>80</i>
<i>Annex I.7 – Llei de Relacions Laborals (1976)</i>	<i>81</i>
<i>Annex II – Vagues i conflictes.....</i>	<i>82</i>
<i>Annex II.1 – Vaga 5 d'Octubre del 1934.....</i>	<i>83</i>
<i>Annex II.2 – Continuació vaga del 1934 (9 d'Octubre)</i>	<i>84</i>
<i>Annex II.3 – Vaga 15 de Juliol del 1936</i>	<i>85</i>
<i>Annex II.4 – Continuació vaga del 1936 (18 de Juliol)</i>	<i>86</i>
<i>Annex II.5 – Vaga 24 de Febrer del 1976</i>	<i>87</i>
<i>Annex II.6 – Vaga general de 16 de Setembre al 12 de Novembre del 1976.....</i>	<i>88</i>
<i>Annex III – Quadre de la legislació laboral des del franquisme fins a principis de la democràcia</i>	<i>89</i>
<i>Annex IV – Fulles salarials</i>	<i>90</i>

LLISTAT SIGLES I ABREVIATURES

Sigles

AITPA = Associació Industrial Tèxtil de Procés Cotoner, Asociación Industrial Textil de Proceso Algodonero

BOE = Butlletí Oficial de l'Estat, Boletín Oficial del Estado

CE = Constitució Espanyola 1978, Constitución Española 1978

CEAM = Centre d'Estudis i Assessorament Metal·lúrgic, Centro de Estudios i Asesoramiento Metalúrgico

CEDA = Confederació Espanyola de Dretes Autònomes, Confederación Española de Derechas Autónomas

CEOE = Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresariales, Confederación Española de Organizaciones Empresariales

CCOO = Comissions Obreres, Comisiones Obreras

CNS = Central Nacional Sindicalista, Central Nacional Sindicalista

CNT = Confederació Nacional del Treball, Confederación Nacional del Trabajo

CSUT = Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors, Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores

DNS = Delegació Nacional de Sindicats, Delegación Nacional de Sindicatos

ET = Estatut dels Treballadors, Estatuto de los Trabajadores

FET y de las JONS = Falange Espanyola Tradicionalista i de les Junes d'Ofensiva Nacional Sindicalista, Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista

FLP = Front d'Alliberació Popular, Frente de Liberación Popular

FOC = Front Obrer de Catalunya, Frente Obrero de Cataluña

L = Llei, Ley

ORT = Organització Revolucionària de Treballadors, Organización Revolucionaria de Trabajadores

OSE = Organització Sindical Espanyola, Organización Sindical Española

PCE = Partit Comunista d'Espanya, Partido Comunista de España

PSOE = Partit Socialista Obrer Espanyol, Partido Socialista Obrero Español

PSUC = Partit Socialista Unificat de Catalunya, Partido Socialista Unificado de Cataluña

SECEA = Servei Comercial de la Indústria Tèxtil Cotonera, Servicio Comercial de la Industria Textil Algodonera

SOC = Sindicat d'Obrers del Camp, Sindicato de Obreros del Campo

SU = Sindicat Unitari, Sindicato Unitario

UCD = Unió del Centre Democràtic, Unión de Centro Democrático

UGT = Unió General de Treballadors, Unión General de Trabajadores

USO = Unió Sindical Obrera, Unión Sindical Obrera

Abreviatures

art.	article
arts.	articles
ed.	editorial
<i>ibídem</i>	al mateix lloc
núm.	número
<i>op. cit</i>	obra ja citada del mateix autor en altres pàgines
p. ex.	per exemple
pàg.	pàgina
pàgs.	pàgines
ss.	següents
v.	veure, vegeu

Introducció

L'elecció d'aquest tema es justifica per dos motius, en primer lloc pel desig de dur a terme un treball que em permetés per una banda, l'aprenentatge i ampliació dels meus coneixements adquirits al llarg del grau i per altra banda, poder-ho fer a través d'un tema que m'apassiona i m'encurioseix des de sempre. Volia aconseguir esbrinar totes aquelles incògnites que comporta la conflictivitat laboral durant el període franquista fins a principis de la democràcia.

També vaig triar aquest tema, a banda del que he esmentat anteriorment, perquè penso que es un tema en el qual s'ha profunditzat poc en el seu vessant laboral. Des de la meua prioritat per aquest tema, em vaig marcar com a objectius, esbrinar quina era la conflictivitat laboral i la seva evolució – des del 1939, fins al 1980 –, quins eren els factors que la van produir, les seves conseqüències, els principals actors i, de forma general, poder donar resposta a la situació laboral que es vivia en aquells anys. Tot intentant fer un anàlisi deslligat de prejudicis i d'idees predeterminades, amb l'objectiu de tenir una visió el més crítica possible.

Així doncs, s'ha intentat donar resposta a dues hipòtesis, en primer lloc veure si la conflictivitat laboral va anar progressivament en augment, tant pel que fa a les vagues, manifestacions, etc., com per la repressió de l'Estat, fins el canvi de la dictadura a la democràcia. I, en segon lloc, es busca donar resposta a la influència que va tenir aquesta conflictivitat en la Constitució Espanyola del 1978. Aspectes que marcaren una convulsió social i econòmica de finals del franquisme i que determinaren el nou redactat de la Carta Magna. – introduint els drets humans –, establiment de la llibertat sindical, etc.

La metodologia que he utilitzat per aquest projecte, ha estat l'estudi i anàlisi de les diferents fonts documentals que deixen veure els aspectes que varen marcar la conflictivitat laboral – i d'altres aspectes relacionats – a través de llibres, revistes, diaris, butlletins oficials de l'Estat, lleis, contractes privats, etc. D'aquesta manera, he aconseguit fer un recull d'informació contrastada en les diverses fonts per tal de poder plasmar i interpretar la conflictivitat laboral i les seves causes durant aquest període d'estudi.

Amb tot el recull d'informació i, les interpretacions i aportacions que he realitzat, s'ha elaborat un treball dividit en quatre parts; en la primera s'exposa uns antecedents previs al del període del Franquisme, és a dir, una breu descripció d'aquesta conflictivitat laboral durant la segona República – 1931-1938– com a petita introducció contextual de la situació anterior. En la segona part, que hem denominat període totalitari (1939-1960), s'ha analitzat les principals lleis del període franquista, tot aprofundint en els aspectes laborals i els esdeveniments rellevants que varen succeir durant els anys més repressiu del franquisme. En la tercera part, centrada en el període aperturista (1960-1975), s'ha analitzat el marc legal, l'estructura laboral i els moviments obrers i la conflictivitat, és a dir, els aspectes laborals i els esdeveniments rellevants que varen succeir durant aquells anys. I finalment, el període de la transició (1975-1980), aprofundint en el nou marc legal, l'estructura laboral i els nous moviments i conflictes que van fer trontollar el règim franquista i van influir en el canvi cap a la democràcia.

Aquesta divisió evolutiva del treball, ens permet veure els canvis i el desenvolupament que ha tingut i el que ha comportat la conflictivitat laboral al llarg de bona part del segle XX al nostre país.

Finalment, vull donar les gràcies al Doctor Antoni Carreras i Casanovas per la seva direcció i dedicació excel·lent en aquest projecte que ha estat se'n dubte un recolzament imprescindible. I, també amb els meus familiars i amics propers pel recolzament i interès que m'han transmès en tot moment.

1. Antecedents (principis segle XX)

La Segona República espanyola va voler ser un canvi de les relacions socials i polítiques d'una societat tradicionalment conservadora en la que el treballador no tenia reconeguts els drets més essencials.

La proclamació de la 2.ª República va suposar l'arribada al poder d'una coalició republicano-socialista sobre un programa de reformes orientat a la modernització d'Espanya. En el pla social, aquest programa implicava la participació activa dels sindicats en la definició de la política laboral com a forma de donar contingut a una República democràtica de treballadors de tota classe. Aquest reformisme va haver de fer front a dos oposicions.¹

Per una banda, l'esquerra, la dels anarcosindicalistes de la CNT, els quals rebutjaven la institucionalització de les relacions laborals en una República burgesa; per altra banda, la dreta, la dels que veien en l'expansió del poder sindical una amenaça revolucionària, CEDA i dreta antisistema.²

La política laboral desenvolupada per la coalició republicana-socialista entre 1931 i 1933 no va constituir una ruptura amb el passat, el que va intentar fer es acabar amb el procés d'institucionalització de les relacions laborals iniciades a finals del segle XIX. La UGT va quedar com a principal representant dels treballadors, ja que la CNT es va negar.³

Amb la derrota d'esquerres de les eleccions de novembre del 1933 i la consegüent formació d'un Govern radical arropat en el parlament per la CEDA, no es va produir la destrucció del marc laboral produït durant el primer bienni.⁴

Es va frustrar l'oportunitat de posar en peu un sistema institucionalitzat de relacions laborals en el que la llibertat sindical coexistís amb instruments paritaris de negociació entre sindicats i patronal capaços de generar acords i de fer-los respectar sota la supervisió de l'Estat.⁵

A través d'una intensa activitat vaguista, la CNT va aconseguir pactar les bases del treball amb els empresaris.⁶

Amb la derrota de la Segona República per l'aixecament militar del general Franco i el triomf de la seva ideologia, una de les missions que predominava en la ideologia nacionalsindicalista que es duia a terme a través de la Organització Sindical era la de fer realitat la "nacionalització del proletariat". Tant el bloc franquista com la Falange Española, entenien que entre l'Estat Espanyol i la classe treballadora havia hagut un

¹BERNAL, F. *El sindicalismo vertical. Burocracia, control laboral y representación de intereses en la España Franquista (1936-1951)*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2010. pàg. 30.

²Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 30.

³Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàg. 31.

⁴Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 31.

⁵Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàg. 32.

⁶Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 32.

trencament des de feia molt de temps, així doncs el que aquests proposaven (franquistes i falangistes) era la solució d'aquest conflicte a través del sindicat vertical. Aquest sindicat tenia encomanada l'acció d'actuar com agent nacionalitzador del treball en una doble vessant; per una part havia de difondre una nova cultura obrera allunyada de la "lluïta de classes" i per altra banda havia de proporcionar un nou model de relacions laborals que superés les injustícies "objectives", és a dir les accions que en el passat havien justificat els posicionaments "antinacionals" dels treballadors.⁷

El que es pretenia en aquells anys, era que l'exèrcit sublevat del general Franco, recuperés el nou Terol, ja que era la única capital de província que havia perdut en combat militar obert davant les forces lleials al Govern republicà.⁸

A poc a poc, l'exèrcit del general Franco anava conquerint extenses zones republicanes, com ara Vinaròs, Lleida, Balaguer, etc. A Balaguer es varen manifestar per tal d'evitar que les poques indústries que quedaven es traslladessin a Espanya, ja que les autoritats afirmaven que aquestes serien exportades cap a Saragossa.⁹

Tot i que era evident que el general Franco volia acabar amb la indústria catalana, són gairebé inexistents els documents que explícitament ho manifesten. Sempre han estat dissimulats els atacs cap a la seva economia. Tot eren atacs que anaven de forma directa en l'economia catalana¹⁰

En quant va finalitzar la Guerra Civil, es va fer palès que aquests objectius eren molt difícils de dur a terme i per tant, de complir. El sindicat vertical no va tenir en compte els possibles altres mètodes que podien aparèixer per part d'altres sindicats i que anirien en contra d'aquests i és per això, que el mètode movilitzador que emprava aquest sindicat, va quedar desbancat, ja que altres sindicats empraven un mètode burocràtic en el qual els treballadors podien anar a les seves oficines i ser atesos per funcionaris. Del mateix mode, també va desaparèixer el projecte de les relacions laborals. Un altre aspecte que va ser poc valorat pel que podia derivar va ser la decisió que va prendre el règim franquista d'atribuir al Ministeri de Treball totes les competències sobre aquest camp, i per tant, l'Organització Sindical no va tenir cap paper rellevant en la definició de la legislació laboral. El Ministeri de Treball, ja que havia estat escollit per a dur a terme qualsevol regulació en aquest

⁷RIBAS i MASSANA, A. *L'economia catalana sota el franquisme (1939-1953)*, Edicions 62, Barcelona 1978. pàg. 47 i 48.

⁸SOLÉ i SABATÉ, J.M. i VILLARROYA, J. *L'ocupació militar de Catalunya: març 1938 – febrer 1939*, ed. L'Avenç Barcelona 1987. pàg. 23.

⁹Sobre aquest tema vegeu SOLÉ i SABATÉ, J.M. i VILLARROYA, J., *op.cit.*, pàgs. 23 i 24.

¹⁰Sobre aquest tema vegeu SOLÉ i SABATÉ, J.M. i VILLARROYA, J., *op.cit.*, pàgs. 25 i 26.

aspecte, es confrontava amb la sindicalitat en quan volien adquirir un lloc en aquest camp.¹¹

1.1. Vagues i manifestacions

Durant els anys 30 van tenir lloc dues vagues significatives, en primer lloc la vaga produïda del 5 al 19 d'Abril del 1934 i la segona, va tenir lloc del dia 13 al 20 de Juliol de 1936.

Pel que fa a la primera, el dia cinc d'Octubre del 1934, es publicava al diari La Vanguardia, un anunci sobre la vaga on es comunicava que la Generalitat de Catalunya havia proclamat per aquell mateix dia una vaga en diverses poblacions de Catalunya, especialment en aquells nuclis obrers distants de la C.N.T. També es parlava en la Generalitat de diversos incidents succeïts en diversos llocs d'Espanya. I es feia saber que a les dos i mitja es varen repartir estratègicament pel Palau de la Generalitat forces dels mossos d'Esquadra i semblava ocupat militarment.

Altres territoris com ara Madrid, en alguns dels gremis varen començar a abandonar el treball, alguns d'aquests ho feien a través de coaccions, on alguns dels actors varen ser detinguts. A Badajoz també es van produir aturades i actes de "vaga".

Es tractava de la primera vaga general produïda durant els dies 5 a 19 d'Octubre del 1934 (durant el període de la Segona República), fou un moviment revolucionari on els focus principals de rebel·lió van ser a Catalunya i Astúries. Es tractava doncs, de la preparació d'un moviment revolucionari, més aviat polític, ja que el dia anterior s'havia creat el nou govern de Madrid amb l'entrada de la CEDA i contra el descontent davant el rebuig a la Llei de Contractes de Conreu, si va veure involucrada la UGT i Aliança Obrera van esclatar en vaga per tal d'impedir la consolidació d'aquest nou govern radical-cedista.

Un dels altres sectors que van intervenir-hi van ser els miners, també disposats a defensar la revolució, en concret prop de 30.000 miners asturians van perllongar la vaga durant deu dies amb una dura represàlia per part de l'exèrcit (dels quals gairebé 1.000 van morir).

Catalunya però, es va veure sense el recolzament de la CNT, ja que no confiava en la Generalitat de Catalunya. La població també va mostrar un escàs suport a la rebel·lió i es va produir una mala coordinació d'aquesta i finalment el govern de la Generalitat i l'Ajuntament de barceloní van rendir-se. Fou el que després els coneixeria com els "Fets

¹¹Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàg. 359.

d'octubre del 34", quan el president Lluís Companys va declarar la República Catalana. A conseqüència d'aquest esdeveniment, més de 3.500 persones van ser detingudes, entre ells tots els membres del govern de la Generalitat, diputats, alcaldes i regidors. A banda d'això, van desembocar altres conseqüències, com ara la suspensió de l'Estatut de 1932.¹²

El Govern català, a conseqüència de la formació del *Gabinete Lerroux*, va proclamar l'Estat Català dins la República Federal Espanyola, tallant radicalment amb tota relació amb les institucions estatals espanyoles.

Pel que fa a la segona vaga produïda des del dia 13 fins al 20 de Juliol de 1936 (aproximadament), es tractava d'una vaga de transports declarada a tot Espanya el dia 18 de Juliol, a mans de la CNT i UGT. El 13 de Juliol, es declarava a Barcelona la vaga total al port i al transport de mercaderies, alhora que paraven també als treballadors de les gasolineres i dels garatges. A diferència d'altres vagues que s'havien produït en el sector dels transports industrial i dels ports, en aquesta ocasió no hi hagué incidents greus inicialment. El 16 de Juliol, alguns militants sindicals assaltaren vaixells que tenien algunes armes per a la seva seguretat i se'n apoderaren.

El president de la Generalitat temia que la CNT, adquirís el poder de dominar tota la ciutat de Barcelona, ja que es tractava del sindicat que durant any s'havia dedicat a reprimir als ciutadans. En les hores prèvies a l'aixecament, els carrers de Barcelona estaven buits i, a mesura que avançava la nit, la militància confederal anava aixecant barricades i prenent posicions a cada xamfrà de la ciutat. El que pretenien era embolcallar la ciutat amb les tropes i avançar fins a plaça Catalunya per les arteries principals de la ciutat: la Diagonal, la Gran Via i el Paral·lel.¹³

El dia 20 es va produir la total sublevació militar a Barcelona. En aquell mes, la UGT va créixer proporcionalment més que la CNT, ja que – en teoria – es podia escollir l'afiliació a alguna d'aquestes dues, tot i que la CNT no va perdre la seva permanència efectiva. El creixement de la UGT Catalunya, sense les divisions que patia a la resta de l'Espanya republicana, constituí una excel·lent plataforma per a l'augment gradual de la influència del PSUC, que controlava la sindical. El 1937 la UGT de Catalunya es paragonava amb la CNT.

Però, encara el port i els tramvies estaven sota el predomini de la CNT.

¹²(Els fets d'octubre de 1934- Sapiens.cat 2016) <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/03/24/els-fets-d%E2%80%99octubre-de-1934/>, [Consulta: 15 Març 2016].

¹³(*Julio de 1936: la revolución social española* 2016) <http://madrid.cnt.es/historia/la-revolucion-social-espanola/>, [Consulta: 9 d'Abril 2016].

A partir d'aquell moment podia considerar-se que el poder de Barcelona havia canviat de mans. Ara el control no el tenia ni el govern de la Generalitat, ni la República espanyola, el tenia la CNT¹⁴ ¹⁵.

¹⁴Entre el 2 de Febrer de 1920 i el 12 d'Abril de 1982 els dilluns no es publicava el diari. Els dies 20 i 21 no es va publicar el diari la Vanguardia a causa de la sublevació militar.

¹⁵Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, XXVI, 2015 <http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000222%5C00000006.pdf>, [Consulta: 9 d'Abril 2016] pàgs. 18 i 19.

2. Període totalitari (1939-1960)

En primer lloc, caldria fer uns esments de l'origen i configuració del règim franquista. Va ser a principis d'Abril de 1939, quan general Franco signà el comunicat que anunciava la fi de la guerra civil, això va significar la imposició del nou règim polític.

El cop d'estat va ser produït per una part de les forces armades, també amb l'ajuda de grups civils, entre d'altres, de formacions polítiques de dretes i conservadores (falangistes, carlins, monàrquics) i el suport d'altres organitzacions polítiques dretanes.¹⁶

2.1. *Marc legal*

2.1.1. *Fur del Treball (1938)*

Una de les lleis fonamentals que trobem durant l'època del Franquisme, és el Fur del Treball aprovat pel Decret de 9 de Març de l'any 1938 i formulat pel Consell Nacional de Falange Espanyola Tradicionalista i de las J.O.N.S. sobre una ponència del Govern.

Aquesta llei va ser creada amb els objectius clars, que eren assolir que tots els espanyols tinguessin una feina i, per tant, una vida digna (*Pàtria, Pa i Justícia*). Es tractava doncs, d'una empremptoria de caràcter militar, constructiu i sobretot religiós; tal i com es pot observar en el Preàmbul. Es tractava de la defensa de l'ordre i l'allunyament i rebuig de l'anarquia.¹⁷ Es lluitava per a la supervivència digna de tots els Espanyols, a través de la aportació del treball com un dret per a tots els ciutadans. Constava de 16 títols, el seu article més important és l'u, el qual consta de vuit apartats on cada un d'aquests posa en èmfasi el treball com a prioritat i dret per tots els espanyols, en ell es considera el treball com a un instrument totalment lliure per a que les persones, puguin exercir-lo en plena llibertat de l'elecció, així com la obligació de l'Estat per vetllar per que tothom tingui un treball. Amb tot, el treball està al servei de l'Estat. També especifica que el treball serà exercit per aquelles persones que estiguin capacitades per a fer-ho i que per tant, es trobin en plenes facultats. El seu segon títol també és de gran importància, ja que pretén regular el treball nocturn tant pels infants com per les dones, i també aporta la regulació d'una jornada que no sigui excessiva i el descans d'un dia a la setmana, en aquest cas el diumenge (considerat com a condició sagrada en la prestació del treball) i també a gaudir

¹⁶MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme, modernització i consens*. Vic: Eumo, 1992. pàg. 9.

¹⁷APARICIO, M.A. *El sindicalismo vertical y la formación del Estado franquista*. Barcelona: Eunibar, 1980. pàg. 56.

del descans dels dies en que es considerin festes religioses i civils declarats per l'Estat. Les vacances i els descansos durant la jornada de treball també seran un dret dels treballadors. En aquesta llei, queda reflectit com la dona quedava a una banda en el món laboral, i es tenia en compte principalment als homes, als quals se'ls reconeixia com "el pilar" fonamental de les famílies que s'havia d'encarregar de treballar i fer-se càrrec de la supervivència de tots els que regentaven la casa. Un exemple en seria l'article I.1 en el qual s'exposa que:

El treball es la participació de l'home en la producció mitjançant l'exercici voluntàriament prestat de les seves facultats intel·lectuals i manuals, segons la personal vocació, en ordre al "*decoro*" i folgança de la seva vida i al millor desenvolupament de l'economia nacional.

Un altre aspecte a remarcar pel que fa al paper de la dona en el món laboral (respecte al que exposa el Fur del Treball), seria el que s'exposa en l'art. II.1. "(...) En especial prohibirà el treball nocturn de les dones i els nens, regularà el treball a domicili i alliberarà a la dona del taller i de la fàbrica". Aquest es un aspecte a destacar també en aquesta vessant, ja que es reflecteix com cada vegada més, es té en compte als nens/es i a les dones al món laboral i que per tant, s'estava assolint una consciència de caire laboral i també social, es començava una regulació genèrica laboral i tenir cura dels individus que es veuen més afectats en aquest aspecte (nens i dones), també la de tractar homes i dones de manera igualitària, veient com la dona es va introduint al món laboral (poc a poc) per tal d'aconseguir aquells mateixos drets i deures que estaven establerts i algunes persones encara no en tenien accés en la seva totalitat. Amb tot cal destacar que el paper de la dona en el món laboral és radicalment diferent al que tenia durant la Segona República (dona plenament treballadora integrada en les dures cadenes de producció industrial), un paper destinat a ser el pilar de la família catòlica, en quan a l'educació dels fills i transmissora dels valors tradicionals.

Pel que fa a un altre aspecte rellevant que apareix al Fur del Treball, és la protecció en la seguretat i salut en el treball i la protecció en situacions en que els treballadors es trobaven a l'atur (per manca d'ocupació), o bé per a que no es trobin desemparats quan arriben a la jubilació. Primerament en el seu apartat III.6. "L'Estat vetllarà per la seguretat i continuïtat en el treball". A continuació el seu apartat X.1. "La previsió proporcionarà al treballador la seguretat de la seva empara en l'infortuni". I finalment l'apartat X.2.

S'incrementaran les assegurances socials de vellesa, invalidesa, maternitat, accidents de treball, malalties professionals, tuberculosi i atur forçós, tenint-se a la implantació d'una assegurança total. De manera primordial s'atendrà a dotar els treballadors ancians d'un retir suficient.

Com es pot observar, en aquests 3 arts. que contempla el Fur del Treball, cada vegada es va donant més importància a aspectes de protecció, que abans mancaven de regulació i d'aportació per als treballadors. Sorpren com es va tenint més consciència del que vertaderament és imprescindible per als treballadors i que en tot el procés de la seva vida laboral i quan acaben, es trobin emparats i protegits davant una llei i una reglamentació que els protegeixi i tingui en compte els possibles esdeveniments que poden succeir; com ara, accidents de treball, maternitat, malalties professionals, jubilació, etc.

En els títols III.7 i XI.1 es contempla el precepte sobre el deure de dur a terme la producció de forma eficient i millorant-la sempre que es pugui, i s'ordena que tot treballador es senti responsable de la feina que està realitzant, per al bé d'ell mateix i de la bona marxa de l'economia espanyola. En el títol XI.2 es contempla que qualsevol treballador que dugui a terme actes de manera il·legal o que pertorbin la producció, seran sancionats amb el que digui la llei.

El títol XI parla sobre la protecció del treball i la sanció en cas d'actuar de forma negligent. També, en aquest art., en l'apartat cinquè, on s'exposa:

5. L'Estat, per sí o a través dels Sindicats, impedirà tota competència deslleial en el camp de la producció així com aquelles activitats que dificultin el normal desenvolupament de l'economia nacional, estímulant, en canvi, quantes iniciatives tendeixin al seu perfeccionament.

Se'n fa menció d'aquesta regulació de la competència en el treball, i es té en compte als sindicats com a institució capaç i legal per a regular o implicar-se en qualsevol frau de llei o comportament deslleial que poguessin realitzar els treballadors a nivell individual o col·lectiu. També trobem aquesta importància dels sindicats en el títol XIII (en la seva totalitat dels vuit articles) es posa de manifest la importància de l'Organització Sindical com a eix vertebrador de les relacions laborals i l'Estat. La organització d'aquests es recull en el títol XIII.2 on es diu que la Organització sindical es contribuïa en un ordre de Sindicats industrials, agraris i de serveis, per rames d'activitats a escala territorial i nacional que comprendrà a tots els factors de la producció. És a dir, els sindicats eren una peça clau i fonamental en l'àmbit de la producció, ja que eren els encarregats – juntament amb l'Estat – de proveir a tots els ciutadans que estiguessin en plenes facultats d'exercir un treball, d'aquest, i mantenir una producció estable i en la mesura del possible cada cop més elevada i eficient en tot el territori nacional.

En el Fur del Treball també es regula de forma específica els treballadors artesans, agrícoles i del mar, en concret en els títols IV, V i VI.

Un altre aspecte important a remarcar del Fur del Treball és el seu objectiu d'assegurar un salari digne per als treballadors, contemplat en el títol III.1 on exposa que: “1. La retribució del treball serà, com a mínim, suficient per a proporcionar al treballador i a la seva família una vida moral y digna.” Aquest va establir els principis que havien d'inspirar la política salarial de l'Estat. També s'ha de contemplar el títol III.4 on s'exposa que:

4. L'Estat fixarà les bases mínimes per a la ordenació del treball, amb la seva subjecció a les quals s'establirà les relacions entre els treballadors i les empreses. El contingut primordial d'aquestes relacions serà tant la presentació del treball i la seva remuneració, com l'ordenació dels elements de l'empresa, basada en la justícia, la recíproca lleialtat i la subordinació dels valors econòmics als de l'ordre humà i social.

El Fur del Treball atribuïa competència a l'Estat per a la fixació del salari, desenvolupat per la Llei de Reglamentacions de 16 d'Octubre de 1942. Els salaris van ser, no obstant, l'objecte de pujades variables, segons els sectors professionals. Aquestes millores provenien de les reglamentacions de règim interior (abast col·lectiu), del contracte de treball (abast individual), i altres vegades per una contractació col·lectiva formal.¹⁸

En definitiva, el Fur del Treball regulava les relacions laborals (protecció de gènere, manca de treballa, vellesa, riscos laborals i salaris) i establia els principis del nacionalsindicalisme.¹⁹

El Fur del Treball entenia el concepte de contracte de treball, com a un contracte pactat entre empresaris i treballadors, atribuint la capacitat reguladora de les condicions laborals a l'Estat i introduint una concepció de les relacions laborals que, lluny d'inspirar-se en el dret corporatiu, s'influenciava per les tesis expressades en la Llei d'Ordenació del Treball Nacional – d'Alemanya –, del 1934.

L'Estat fixarà les bases per a la regulació del treball, amb la subjecció a es quals s'establiran les relacions entre treballadors i les Empreses. El contingut primordial d'aquestes relacions serà tant la prestació del treball i la seva remuneració, com el recíproc deure de lleialtat, la assistència i la protecció en els empresaris i la fidelitat i subordinació en el personal.²⁰

La Declaració XIII d'aquest va consagrar al sindicat vertical com a forma institucional de la vida socioeconòmica i al mateix temps, va reafirmar que aquest sindicat englobaria a empresaris, tècnics i treballadors:²¹

¹⁸MARCH, F. Artículo: *Treinta años de política salarial* - Madrid - Archivo Linz de la Transición española • Fundación Juan March <http://www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/linz/documento.asp?reg=r-62470>, [Consulta: 24 Febrer 2016].

¹⁹(*Fuero del Trabajo de 1938* - Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes 2016) http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/08149629022036195209079/p0000001.htm#I_1, [Consulta: 24 Febrer 2016].

²⁰Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàg. 107 i 108.

²¹Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 107.

El Sindicat vertical és una corporació de dret públic que es constitueix per la integració en un organisme unitari de tots els elements que consagren les seves activitats al compliment del procés econòmic, dins d'un determinat servei o rama de la producció, ordenat jeràrquicament sota la direcció de l'Estat.²²

2.1.2. *Llei de Constitució de Corts (1942)*

Una de les lleis franquistes encaminada a estructurar el poder de l'Estat va ser la creació d'unes corts legislatives. Va ser una institució creada per llei del 17 de Juliol de 1942, i posades en marxa a partir del 1943. Tal com exposa el seu preàmbul, aquesta llei donava forma jurídica a l'òrgan legislatiu de l'aparell de govern franquista.

Les Corts varen ser presentades com l'òrgan superior de participació del poble espanyol en les tasques de l'Estat, tot i que en la pràctica, la representativitat d'aquesta institució era nul·la, ja que molts dels procuradors havien estat nomenats per Franco. Aquests procuradors eren coaccionats pels representants caracteritzats dels Ministres per a que no intentessin introduïts modificacions en els projectes de llei.²³

Aquest òrgan que es crea, significava, a la vegada un eficaç instrument de col·laboració en la potestat de dictar normes jurídiques de caràcter general, principi d'autolimitació per a una institució més sistemàtica del Poder.

Així doncs, continuant la línia del Moviment Nacional, les Corts que ara es creen, tant pel seu nom com per la seva composició i atribucions, representen la cobertura legal de les decisions de la política franquista.

Es una llei que consta de 17 arts. i dues disposicions addicionals.

En el seu primer art., es reconeix a les Corts com a l'òrgan superior de participació del poble espanyol en les tasques de l'Estat. Es missió principal d'aquestes l'elaboració i aprovació de les Lleis, sense perjudici de la sanció que correspongui al Cap de l'Estat.

Els articles més destacats d'aquesta llei serien en primer lloc l'art. 10 on s'exposen els actes o lleis que seran competència de les Corts (exactament tretze), tot i que el Govern podrà sotmetre al Ple matèries o acords que no tinguin caràcter de Llei. També són d'importància l'art. 11 on s'exposa que:

Els projectes de Llei que hagin de sotmetre's al Ple passaran prèviament a informe i proposta de les Comissions corresponents. I el 12 on s'exposa que: Són de la competència de les comissions de les Corts totes les altres disposicions que no estiguin compreses en l'article desè i que hagin de revestir forma de la Llei, bé perquè es dictaminin en aquest sentit per una Comissió composta pel present, o bé perquè es dictaminin en aquest sentit per una Comissió composta per el President de les Corts, un

²²Fuero del Trabajo de 9-3-1938, Declaración XIII-3; BO, 10-3-1938.

²³Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàg. 244, 245 i 246.

Ministeri designat pel Govern, un membre de la Junta Política, un Procurador en Corts amb títol de Lletrat, el President del Consell d'Estat i el del Tribunal Suprem de Justícia. Aquesta Comissió emetrà dictamen a requeriment del Govern, per pròpia iniciativa d'aquest o a petició del President de les Corts.²⁴

Varen ser presentades com un òrgan informant i deliberatiu. No aprovaven legislació, però s'havien de sotmetre en la seva consideració abans de ser aprovades, les principals lleis tractades en el Consell de Ministres.²⁵

En definitiva, per aquesta llei es creen a les Corts com a òrgan legislador supeditat a la funció sancionadora del "Caudillo". D'aquest òrgan sortiran les futures lleis i disposicions que entre altres afectaran a les relacions laborals de tots els espanyols.

2.1.3. *Fur dels Espanyols (1945)*

Una de les lleis més destacades del període franquista, seria el Fur dels Espanyols de 1945, la qual va entrar en vigor el 17 de Juliol de 1945 (modificat per la L.O. de l'Estat de 10 de Gener de 1967, aprovada per Decret 779/1967, de 20 d'Abril, BOE nº95, de 21 d'Abril). Aquesta llei consta d'un títol preliminar, amb un article; el primer títol sobre deures i drets dels espanyols que consta de III Capítols i 32 arts. i un segon títol que contempla l'exercici i garantia dels Drets on hi ha quatre arts.

En el seu art. únic s'exposa que en aquesta llei queda aprovada, amb el caràcter de Llei fonamental reguladora dels seus drets i deures, el Fur dels Espanyols.

Com he esmentat anteriorment, en el primer títol es recullen els drets i deures de tots els espanyols, en el seu primer capítol es recullen els articles relacionats amb la obediència que tenen tots els espanyols per a la pàtria i a les lleis, la igualtat entre tots els espanyols (no es discrimina per classes) també recull tots els drets fonamentals i entre d'altres el dret a reunir-se i associar-se lliurement per a fins lícits i d'acord al que estableixin les lleis. En el segon capítol es recullen únicament dos arts. on es reconeix l'emparellament i unitat familiar com a institució natural i fonamentada en la societat i en el segon article es recull el deure que tenen tots els pares a protegir, alimentar i fer-se càrrec de la seva unitat familiar, així doncs, en cas de que aquests no dugin a terme aquesta responsabilitat serà l'Estat el qui obtindrà la guarda i legal dels infants. En el tercer capítol es recullen els aspectes laborals

²⁴(*Ley Constitutiva de las Cortes de 1942* - Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes 2016) <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/79151622430248617422202/p00000001.htm> [Consulta: 5 Març 2016].

²⁵BAENA DE ALCÁZAR, M. *Elites y conjuntos de poder en España (1939-1992)*. Un estudio cuantitativo sobre el Parlament, Gobierno y Administración y gran empresa. Madrid: Tecnos, 1999. pàg. 274.

fonamentals, recollits en un total de nou articles, el més important és el que regula el dret al treball o a realitzar alguna activitat socialment útil i l'empara de tots aquests a través de l'Estat en el dret a rebre una retribució justa i suficient, almenys per a proporcionar a ells i als seus familiars el benestar que els permeti una vida moral i digna. Un altre aspecte digne en aquest capítol seria el que es recull exactament en l'art. 31 en que l'Estat facilitarà a tots els Espanyols l'accés a les formes de propietat més íntimament lligades a la persona humana; com ara llar familiar, heretat, útils del treball i béns d'ús domèstic. Finalment, al tercer capítol es recull l'exercici i garantia d'aquests drets, on es recull el deure de no atemptar en contra a la unitat espiritual, nacional i d'Espanya. També es fa una breu referència a les Corts, les quals votaran les Lleis necessàries per a l'exercici dels drets reconeguts en aquesta.

El Govern tindrà la capacitat de suspendre temporalment (total o parcialment) alguns dels arts. d'aquesta llei (12, 13, 14, 15, 16 i 18) en els quals es reconeixen els drets a reunir-se i associar-se lliurement, expressar lliurement les seves idees, etc.

I finalment, l'últim art. indica que tota violació que s'esdevingui contra qualsevol dels drets proclamats en aquest Fur serà sancionat per les Lleis, les quals determinaran les accions que per a la seva defensa i garantia podran ser utilitzades davant les jurisdiccions en cada cas competents.

Per tant, aquesta llei recull el conjunt de deures i drets dels espanyols. Tot i que la relació de drets no anava acompanyada de cap garantia per poder exercir-los.

El Fur dels Espanyols, va ser derogada pel Real Decret Legislatiu 1568/1980, de 13 de Juny.²⁶

2.1.4. Llei de Referèndum (1945)

La Llei de Referèndum, és una de les altres lleis a destacar també, que va entrar en vigor el 22 d'Octubre de 1945, per la qual el Cap d'Estat podia sotmetre a referèndum aquelles Lleis que la seva transcendència ho aconselli o l'interès públic ho demandi. Constava d'un petit paràgraf expositiu sobre en que consisteix la llei i de l'explicació de la creació d'aquesta i, tres arts.²⁷

Aquesta llei englobava a tots els espanyols que col·laboressin amb l'Estat a través d'organismes naturals, constituïts per la família, el municipi i el sindicat, conduïts per les

²⁶Fuero de los Españoles 18 Julio 1945 <http://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00358-00360.pdf>, [Consulta: 2 d'Abril 2016].

²⁷Ley de Referendum 22 de Octubre 1945 <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/297/A02522-02522.pdf>, [Consulta: 2 d'Abril 2016].

Lleis bàsiques, amb el propòsit de garantir una continuïtat i protecció a la Nació de tota possible suplantació. Aquesta Prefectura de l'Estat, en el seu ús de les facultats, va creure convenient instituir la consulta directa a la Nació en referèndum públic en tots aquells casos en que, per la seva transcendència de les lleis o incerteses en la opinió, el Cap de l'Estat estimi l'oportunitat i conveniència de consulta.

En el seu article primer, es on s'exposa que en el cas de que determinades lleis o l'interès públic ho requereixi, el Cap d'Estat, podrà sotmetre a referèndum els projectes de llei elaborats per les Corts. En el segon article acotava els criteris dels individus que estaven autoritzats a participar en els referèndums, eren els homes i dones de la Nació majors de vint-i-un anys. I finalment, al seu tercer article s'autoritzava al Govern per a dictar les disposicions complementàries que realitzaven al formació del cens i l'execució d'aquesta llei.

En definitiva, aquesta llei tenia com una de les finalitats la convocatòria de referèndums de tot allò que cregués convenient el cap d'Etat. Per tant l'aparença de participació ciutadana era una forma encoberta de donar legitimitat “democràtica” a les principals decisions del règim i les seves lleis.

2.1.5. Llei de Principio del Moviment Nacional (1958)

La Llei de Principis del Moviment Nacional, es va aprovar el 17 de Maig del 1958, de la mà del “Caudillo d'Espanya” Francisco Franco. Aquesta llei consta de XII arts., i en el seu XIIè art., en sorgeixen tres més.

En els XI primers articles, s'exposen aspectes rellevants sobre la unió del conjunts de la societat Espanyola, com a nació; les llibertats del poble en les tasques legislatives i en les altres tasques, dutes a terme a través de la família, el municipi, el sindicat i altres entitats amb representació orgànica – aquestes serien les unitats més importants que s'esmentaven en els articles –.

En els articles 9, 10 i 11 es fan referència a aspectes de caràcter laboral. En el novè apartats 3 i 4 on s'esmenta que tots serien beneficiaris d'assistència i seguretat social i, el dret de tenir una equitativa distribució de la renda nacional i de les carregues fiscals. En l'article desè, es reconeix al treball com l'origen de jerarquia, deure i honor dels espanyols i, també a una propietat privada, fonamentada de l'activitat econòmica, que en cas de no tenir els recursos necessaris, seria suplerta per l'Estat. I, finalment, en el seu article onzè, es considera a l'empresa, com una associació d'homes i mitjan ordenats a la producció, constituint una comunitat d'interessos i una unitat de propòsits. Les relacions entre els

elements han de basar-se en la justícia i en la recíproca lleialtat, i els valors econòmics estaran subordinats als de l'ordre humà i social.

En l'article dotzè, en l'introducció d'aquest, s'exposa que:

L'Estat procurarà per tots els mitjans que tingui al seu abast perfeccionar la salut física i moral dels espanyols i assegurar-li's les més dignes condicions de treball; impulsar el progrés econòmic de la Nació amb la millora de l'agricultura, la multiplicació de les obres de regadiu i la reforma social del camp; orientar a la més justa ocupació i distribució del crèdit públic; salvaguardar i fomentar la prospecció i explotació de les riqueses mineres; intensificar el procés de la industrialització; patrocinar la investigació científica i afavorir les activitats marítimes, responnent a l'extensió de la nostra població marinera i a la nostra executòria naval.

En els tres articles – consecutius al que he esmentat anteriorment – s'exposa l'exigent compliment d'aquesta llei i dels principis que contempla, i la vulneració d'aquests, en alguna llei o disposició, comportaria la nul·litat directament.

En definitiva aquesta llei actualitzava els principis directius de l'Estat. Tots quedaven sotmesos a l'obediència dels principis del Moviment. No se'n feia una regulació extensa ni complerta d'aspectes laborals rellevants, únicament algun esment sobre alguns drets dels espanyols i dels treballadors.²⁸

2.2. Estructura laboral

A conseqüència de la Guerra Civil, se'n van derivar uns costos econòmics que, tot i el que va succeir, no van ser tant elevats com s'esperava que fossin. L'equipament productiu industrial no va resultar sensiblement afectat a Catalunya. La majoria de grans empreses i ciutats industrials estaven en bones condicions de producció i en alguns casos fins i tot s'hi havien introduït millores tecnològiques i organitzatives. Pel que fa al món agrari, es van produir-hi pèrdues considerables per la manca de producció durant la guerra, com a conseqüència de la disminució de la mà d'obra, devastacions i requisos. La maquinària que empraven els treballadors també va resultar afectada, a l'igual que en l'àmbit ramader degut a la penúria alimentària dels darrers mesos de guerra.²⁹

Un altre aspecte important on es van produir danys notables va ser en la infraestructura (ports, aeroports, ponts, carreteres, vies fèrries). La destrucció del parc de vehicles de motor prop un 20% l'any 1936. Destruccions de bona part de les infraestructures dels ports

²⁸Ley de Principio del Movimiento Nacional 17 de Mayo de 1985 http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02449421981244052976613/p00000001.htm#I_1, [Consulta: 20 d'Abril 2016].

²⁹MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició antifeixista a Catalunya (1939-1950)*, ed. La Magrana, Barcelona 1981. pàg. 11.

de Barcelona, Tarragona i Palamós. Així com l'especial devastació de la xarxa de ferrocarrils espanyols.³⁰

El cost total de les operacions militars dels dos bàndols es xifrà en uns 30.000.000.000 de pessetes. Donat això les autoritats van haver de desenvolupar una política de reconstrucció mitjançant diversos organismes: Servicio Nacional de Regiones Devastadas (l'any 1941 només 148 municipis Espanyols se'n beneficiaven d'obres finançades per aquest servei), Instituto de Crédito para la Reconstrucción Nacional i diverses normes per establir ajudes a la reconstrucció d'esglésies, finques urbanes i altres edificis. Cal dir que la reconstrucció i reparació de les infraestructures va rebre atenció prioritària. Utilitzant mà d'obra barata (soldats, batallons de treballadors i de presoners). Estimacions sobre l'impacte de la Guerra en el mercat de treball conclouen una reducció de bora un 10% de la població activa catalana (morts, mutilats, executats, exiliats o empresonats). Això va produir un fort impacte en quant a la pèrdua d'una part de treballadors qualificats.³¹

La política laboral del primer franquisme es va caracteritzar per la concentració de tot el poder de decisió al Ministeri de Treball. A través del Fur del Treball el que es pretenia era crear una regulació de les condicions laborals a nivell estatal, excloent als treballadors i empresaris d'aquest procés. Així doncs, trencaven amb aquell model que s'havia creat des del segle XIX de les relacions laborals fonamentat en la concertació entre sindicats de treballadors i associacions patronals. El franquisme va atribuir moltes de les competències – exclusives – al Ministeri de Treball i, tenia la intenció d'acabar amb la lluita de classes i posar fi a la conflictivitat derivada entre treballadors i empresaris i que havia sigut una de les causes de convulsió social durant la Segona República. Volia també acabar amb els sindicats i els convenis col·lectius, que s'havien anat instaurant.³²

La Llei de Bases de la Organització Sindical, l'any 1940, va reconèixer a aquestes el dret a elaborar propostes i informes per a la reglamentació del treball, però sense cap tipus de capacitat normativa. L'any 1941 però, es va reconèixer a la Organització Sindical la capacitat per a proposar al Ministeri de Treball l'aprovació de noves reglamentacions de treball, tot i que la última paraula la tingues aquest sobre la decisió. També es va crear la Llei de Reglamentacions de Treball l'any 1942. No seria fins al 1958 que s'implantaria la necessitat de substituir com a instrument principal al Ministeri de Treball de totes les competències i, donar pas a un sistema de reglamentacions del treball elaborades entre el

³⁰Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàgs. 11 i 12.

³¹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàgs. 13 i 14.

³²Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., op.cit., pàg. 367.

Ministeri de Treball i un sistema de convenis col·lectius en el que la Organització sindical actuaria com a representant tant dels empresaris com dels treballadors – les Seccions Econòmiques representarien als primers, i les Seccions Socials als segons –, corresponent a la autoritat ministerial validar aquests acords. El dia 24 d'Abril del 1978, va tenir lloc la creació de la Llei de Convenis Col·lectius Sindicals.³³

L'instrument pel qual es servia el Ministeri de Treball per a dur a terme la regulació de les condicions laborals era la reglamentació de treball. Es tractava d'un document legal elaborat pel Ministeri en el qual es fixaven els salaris i les condicions de treball en una determinada activitat. La reglamentació de treball constituïa una acte autoritari del Ministeri.³⁴

La regulació vertadera no va aparèixer fins l'any 1941, amb el decret regulador de la reglamentació de treball, més tard, ratificat, en alguns aspectes essencials, per la Llei de Reglamentacions. Ambdós texts atribueixen la reglamentació com una competència del Ministeri de Treball. Les condicions fixades en les reglamentacions, tenien un caràcter mínim, d'aquesta manera podien ser millorades pels empresaris. Aquesta capacitat va quedar limitada l'any 1944, quan el Ministeri de Treball va comunicar a les empreses, que quan volguessin realitzar augments en els salaris havien de tenir el consentiment previ del Ministeri. L'any 1948 un comunicat del Ministeri va dir que només les empreses de més de 50 treballadors havien de tenir aquest consentiment previ, aquesta situació es va mantenir fins a l'any 1956, data en que el Ministeri va aprovar que es podien realitzar aquests augments sense cap tipus d'autorització. Aquestes limitacions es varen realitzar, ja que el Ministeri de Treball creia que era contraproductiu, ja que conduïa a l'encariment de la vida.³⁵

Les reglamentacions de treball eren complementades pels reglaments del règim interior, únicament per algunes empreses i per a qüestions com l'organització del treball, la formació del personal o les sancions i permisos. L'empresa era l'encarregada de la redacció i el següent l'havia de dur-la al Ministeri de Treball per a la seva validació. La Organització Sindical va quedar fora d'aquesta competència, tot i que aquestes actuaven de forma paral·lela per tal d'aportar noves iniciatives, a través d'un organisme que varen crear, anomenat CNS o DNS.³⁶

Aquestes reglamentacions contemplaven també importants desequilibris en torn a qüestions tals com les vacances o les gratificacions econòmiques a percebre. Un cas

³³Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàgs. 368 i 369.

³⁴Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 369.

³⁵Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàgs. 370 i 371.

³⁶Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàgs. 373 i 374.

destacable, era el de la indústria tèxtil, ja que no tenia cap reglamentació comuna per a ella, sinó reglamentacions particulars per a cada tipus d'indústria, depenent de la matèria primera que s'utilitzés. No va ser fins l'any 1953 en que la Organització Sindical va poder formar part de la redacció i aplicació d'aquestes reglamentacions. Un cop eren vàlids, l'Organització sindical s'encarregava de difondre-la als treballadors.³⁷

“Una de les funcions que el règim franquista va atribuir a les Organitzacions Sindicals, era la d'evitar la conflictivitat laboral.”³⁸

2.2.1. Economia i relacions laborals

Cal esmentar que, les noves condicions laborals que s'havien imposat arrel de la victòria nacionalista en la Guerra Civil es varen convertir en un instrument limitador del conflicte.³⁹

Aquesta política econòmica va resultar tot un fracàs. En cap dels casos, les autoritats franquistes van assolir el que pretenien amb la integració d'aquestes normes en l'economia, com ara que al final dels anys quaranta no s'hagués recuperat la renda nacional del 1935 ni tampoc, naturalment, la renda per càpita, la producció per habitant ni les produccions agrícoles i industrials. Així doncs, de manera limitada pot imputar-se a aquells factors el fet que Espanya visqués un estancament econòmic en la història contemporània europea, i encara alguns d'aquells no eren aliens a la mateixa política franquista, com els derivats de l'aliança amb les potències feixistes.⁴⁰

Derivat del col·lapse del comerç exterior, es va produir un declivi en l'economia espanyola, ja que a conseqüència de les limitacions imposades a les importacions van afectar de manera greu a les moltes produccions agrícoles i industrials. I a partir del 1939, l'economia espanyola va entrar en una fase llarga entre la regressió i l'estancament.

Fruit de la guerra i de la seva lògica destructiva, l'agricultura baixa el rendiment fins a les xifres de l'any 1900, respecte a 1935, la caiguda de la producció de blat és d'un 30%, de la civada un 35% i de la remolatxa un 65%. La ramaderia, també en comparació amb l'any 1935: disminueix un 45%, la ramaderia mular i bovina; un 40%, la cavallina. En un país on la majoria de la població continuava vinculada al sector primari.⁴¹

Totes aquestes dades són significatives per arribar a entendre quines eren les condicions de vida durant aquells anys.

³⁷Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàgs. 374 i ss.

³⁸Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 395.

³⁹Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàg. 396.

⁴⁰Vegeu al respecte MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...: ibídem*, pàg. 11.

⁴¹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició..., op.cit.*, pàg. 12.

Es per això que certs sectors es van veure més afectats, a conseqüència de la manca de béns d'equipament – manca de primeres matèries, – i la impossibilitat d'importar-los, originant restriccions de dies de treball, el dèficit energètic – el qual va limitar i enfonsar moltes produccions catalanes i valencianes – i, també la manca del petroli.⁴²

Tots aquests esdeveniments van succeir des del 1939. Una política econòmica marcada per la ideologia que hi havia imposada: l'autarquia. En aquell moment, per als ideòlegs del règim l'autarquia es interpretada com un principi; és la finalitat de la política econòmica, i l'intervencionisme el mitjà per a dur-la a terme.⁴³

Un altre fet destacable és que el nou règim únicament dedicava una atenció principal a la indústria i deixava desbancada a l'agricultura i la ramaderia. La gent cada vegada anava abandonant els treballs al camp, ja que la indústria estava molt més protegida – principalment indústries autàrquiques i de producció militar –. Segons la planificació industrial, aquestes s'haurien d'instaurar en zones en que no hi hagués cap tipus de tradició industrial.⁴⁴

Aquest precepte va ser establert en el III Congrés Sindical Industrial, celebrat el desembre del 1944 i presidit pel general Franco, on s'explicitava que s'havia de descongestionar les grans i perilloses concentracions industrials de Barcelona i Biscaia.⁴⁵ Com bé he esmentat anteriorment, despoblar industrialment Catalunya i, més en concret Barcelona, era un objectiu primordial del general Franco, ja que de manera amagada encomanava a les seves tropes que anessin conquerint certs territoris. Catalunya sempre havia estat en el punt de mira.

La reducció i gairebé extermini de les importacions, van dur una situació econòmica molt crítica i d'aquest fet se'n derivà el mercat negre, ja que la majoria de productes tenien uns preus molt elevats i gran part de la societat no podia accedir-hi.⁴⁶ En aquells moments, el mercat negre significava una necessitat bàsica per a la supervivència de la societat i per a la remuntada i millora de la situació econòmica que hi havia en aquell moment.

La crisi que s'estava produint, era tant forta i afectava a tantes persones que, no es va assolir el mateix nivell de desenvolupament i producció que hi havia als durant el 1935 fins l'any 1953.⁴⁷

⁴²Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàg. 13.

⁴³Sobre aquest tema vegeu RIBAS i MASSANA, A., op.cit., pàg. 44.

⁴⁴Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàgs. 13 i 14.

⁴⁵Sobre aquest tema vegeu RIBAS i MASSANA, A., op.cit., pàg. 132.

⁴⁶Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàgs. 14 i 15.

⁴⁷Vegeu al respecte MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*: *ibídem*, pàg. 15.

2.2.2. *El contracte de treball – i els treballadors –*

Com bé he esmentat anteriorment, no en tots els col·lectius es duia la mateixa regulació, ja que alguns sectors eren prioritaris d'altres.

Potser el fet de que certs col·lectius no es reguessin de la mateixa manera que d'altres, es donat perquè alguna de les qualitats de treball desapareix segons l'activitat que es duu a terme. En aquest s'eludeix de manera menys real al treball i al treballador obrer, i s'utilitza el terme més genèric de producció per a referir-se a l'empresari.⁴⁸

En el cas de la regulació de les relacions laborals dins d'aquesta llei, es pot observar com la estructura central de la relació de treball roman dins de l'esquema capitalista tradicional, tot i que amb algunes modificacions, com ara; l'accentuació de la figura empresarial o cap d'empresa mitjançant la implantació d'una organització estrictament jeràrquica en el nucli de l'empresa i, la previsió de que l'Estat intervindria en la normativització autoritària d'aquestes. La formulació del problema, intentava definir la naturalesa jurídica de la relació del treballador amb l'empresa.⁴⁹

Si ens centrem en els aspectes (...) Pérez Botija donava tres alternatives doctrinals:

1. Els que encara creguin que el contracte de treball, dins de la tècnica privativa del dret d'obligacions, absorbeix la totalitat de les relacions entre patronals i obrers.
2. Els que partint de nous supòsits sociològics neguin la possibilitat de tancar aquelles relacions dins d'aquell marc legal.
3. Els que creguin en la flexibilització del contracte de treball per assimilar les noves tendències i poder servir de marc jurídic més eficaç que l'anomenada relació de treball.⁵⁰

D'aquestes tres definicions, únicament ambdues (la segona i la tercera), tractaven al treball amb la definició anteriorment establerta⁵¹, el qual indica que la prestació de serveis ha de ser de caràcter voluntari per part del treballador i de l'empresari. Els partidaris de la formulació totalitària, que eren més conseqüents amb els plantejaments formulats de manera oficial per el règim, negaven l'existència d'un contracte de treball, ja que creien que no existia el caràcter de la voluntat contractual, substituint el concepte de contracte de treball, pel concepte de relació de treball.⁵²

El primer autor que va definir aquest concepte va ser Antonio Polo:

La relació duradora i permanent, de caràcter eminentment personal, establerta a base de lleialtat i confiances recíproques, que uneix a tots els col·laboradors de l'empresa en una comunitat

⁴⁸Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 67 i 68.

⁴⁹Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 68 i 69.

⁵⁰PÉREZ BOTIJA, E. *Nuevas doctrinas sobre el contrato de trabajo*. Madrid: Revista General de Legislación y Jurisprudencia, 1942. pàgs. 7 a 14.

⁵¹*Ibidem*, Nota de peu de pàg. núm. 26.

⁵²Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 69.

d'interessos i fins; sentint-se tots ells solidaris en una obra comuna d'interessos nacionals i col·lectius.⁵³

Aquest autor, donava unes raons per les quals pensava que el contracte de treball no es podia afegir en el nou règim, ja que per ell no es podia fraccionar al treballador en dues meitats, per una banda concebre als treballadors com a una comunitat d'explotació i per altra banda – menys vàlida –, concebre'ls com a susceptibles d'un contracte de treball.⁵⁴

El canvi del concepte de contracte de treball al de relacions laborals, el realitzaven ja que, amb aquest segon la seva naturalesa s'introduïa de ple en el dret públic i pressuposava l'existència d'una total comunitat d'interessos en el nucli de l'empresa i, en conseqüència, la completa absència d'enfrontaments interns per raons d'interessos contraposats. D'aquesta manera s'introduïa també al treballador dins d'aquest “engranatge” comunitari sense possibilitat de desistiment respecte dels fins generals de la unitat productiva.⁵⁵

L'ingrés del treballadors en l'empresa origina per aquest la vinculació a l'empresa, a la que deu lleialtat en tots els seus actes; a partir d'aquest moment, queda sota l'autoritat de l'empresa, que exigeix la seva integració en la comunitat.⁵⁶

Aquest canvi de doctrina respecte al contracte de treball, en relació laboral es va mantenir fins l'any 1942, on poc a poc es va anar posant en dubte i contrastar la seva autenticitat d'aquesta. Aquest fet va suposar un canvi important en el desenvolupament sindical i en la modificació del conjunt ideològic legitimador del règim polític. El que pretenien els autors que varen realitzar aquestes modificacions era fer veure que el que s'havia d'assolir a través del contracte de treball era arribar al mutu acord i d'aquí derivar-ne al benefici mutu, on tant el treballador com l'empresari en sortien beneficiats de la producció en l'empresa.⁵⁷

Aquest fet s'aconsegueix quan el treballador ja no es considerat dins l'organització econòmico-social, com a una simple mercaderia, sinó com al factor de l'ordre humà de la producció, quan la relació laboral es basa no només en la prestació de treball i en la seva retribució, sinó també per part del personal de la mateixa, llavors es pot dir que es donen tots els elements necessaris per a pensar en una nova organització de l'empresa. Aquesta ja no es una simple cèl·lula econòmica, sinó també una comunitat de treball.⁵⁸

⁵³Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 70.

⁵⁴Vegeu al respecte APARICIO, M.A.: *ibídem*, pàg. 70.

⁵⁵Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 71.

⁵⁶Vegeu al respecte APARICIO, M.A.: *ibídem*, pàg. 71.

⁵⁷Vegeu al respecte APARICIO, M.A.: *ibídem*, pàg. 70.

⁵⁸Vegeu al respecte APARICIO, M.A.: *ibídem*, pàg. 71.

La comunitat nacionalsindicalista – comunitat d'interessos –, es converteix en una nova comunitat de treball basada en la mútua col·laboració entre empresaris i treballadors. Assolint dos objectius, per una banda, es manté el nucli central de negar la possibilitat d'enfrontaments interns per la pugna d'interessos diferents i per altra banda, l'Estat deixa de posseir el paper actiu que se li havia atorgat en la teorització precedent. Això es pot assolir únicament a través d'una raó pràctica, que es l'obtenció de beneficis comuns.⁵⁹

Així doncs, arrel de tots aquests esdeveniments i canvis, el que es va aconseguir també, es que es tractes a la figura obrera de la mateixa manera i en la mateixa subordinació que es tractaven a la resta de col·lectius en el procés productiu, es donava un major marge de maniobra a l'empresari i, es donava al Fur del Treball una interpretació perfectament vàlida, acord al nou rumb dels esdeveniments polítics.⁶⁰

2.2.3. *Les organitzacions sindicals – i el sistema productiu –*

El sistema productiu es regia a través de dues vies, la primera era mitjançant la regulació coactiva de les bases de treball i, la segona mitjançant la creació d'un aparell institucional especialitzat – els sindicats –. Quan el Fur del Treball entrà en vigor, ja existia el Ministeri d'Organització i Acció Sindical, era un òrgan governamental amb la missió de crear i dirigir la organització sindical. Així doncs, quan aquesta llei entrà en vigor, les matèries que desenvolupava de caràcter sindical estaven sotmeses sota el funcionament previst per aquest Ministeri. Els Sindicats Verticals eren concebuts a nivell estatal. El que es pretenia era situar als sindicats en el nucli de la societat civil com a conjunt orgànic de canalització dels interessos generals i canal de recepció i transmissió de les intencions emanades de l'Estat. És a dir, eren instruments al servei de l'Estat. Per al Fur del Treball, l'important era que els sindicats s'encarreguessin a mantenir el funcionament de la estructura productiva i, enquadrar a la classe obrera dins d'aquest procés.⁶¹

A poc a poc, els sindicats anaven adquirint més competències i, també un augment de poder. La Llei d'Unitat Sindical, va ser la capdavantera en ampliar les competències atorgades a la Organització Sindical i, per altra banda, obligava a determinats sectors – de petita i mitjana empresa – juntament amb els obrers a afiliar-se a aquests, ja que es trobaven sota la seva dependència. Aquest fet era un plantejament desmesurat, ja que per aquests treballadors era l'única via de comunicació amb l'ordre econòmic i social entre

⁵⁹Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 72.

⁶⁰Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 73.

⁶¹Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 83 a 87.

l'Estat i la societat. Era tant totalitari el control que es duia a través dels Consells dels Ministeris, que únicament es podia configurar una nova unitat sindical amb el consentiment i aprovació prèvia d'aquests. A partir dels 1940 – aproximadament – es varen començar a oferir millores i canvis en les Organitzacions Sindicals i una ampliació d'aquestes organitzacions amb la dependència de la Delegació Nacional de Sindicats, aquestes anaven adquirint més poder i autorització en més aspectes.⁶²

Tots els sindicats eren creats a través de la Llei de Constitució dels Sindicats, aprovada prèviament el 6 de Desembre del 1940, coneguda després com la Llei de Bases de la Organització Sindical. Dins d'aquestes, es regulava el procés de constitució d'un òrgan sindical, les seves funcions, la seva organització, etc. La organització es realitzava a través de tres àmbits territorials:

3. Àmbit nacional: cada sindicat estava dirigit per un Cap, sotscap, un Secretari i un Vicepresident. Funcionalment es dividia en tres cicles, depenent de les activitats pròpies de la rama de producció que havia de cobrir (de producció, de indústria i de comerç) i aquests, a la seva vegada, en grups variables. Tant en un cas com en un altre – cicles i grups – es trobaven al seu front un Cap i Secretari. Aquestes tres escales eren cobertes, a la seva vegada, per uns òrgans assessors: la Junta Sindical Nacional, composta per el Cap Nacional del Sindicat, el sotscap, el Secretari, el Vicesecretari i els Caps i Secretaris dels tres cicles; la Junta Sindical de Cicles, integrats per un Cap, un Secretari i els Caps dels grups respectius, i la Junta Sindical de Grups (un Cap i tants vocals com zones econòmiques en que es dividís el grup).
4. Zona econòmica: cada grup econòmic abastava una determinada zona geogràfica, prefigurada en cada Reglament regulador dels sindicats nacionals, que, en general, s'estenia per diverses províncies. No tenia cap òrgan propi però servia per a fixar l'àmbit d'actuació dels sindicats i el nombre de membres de la Junta Nacional de Grups, segons acabem de veure.
5. Àmbit provincial: en cada província es desenvolupaven les activitats dels respectius sindicats nacionals mitjançant un sindicat provincial que repetia una semblant composició orgànica a la que tenien aquells.⁶³

Quan la llei insistia en la necessària subordinació dels sindicats al Partit FET i de les JONS, ho feia per a donar una coherència pràctica a les disposicions precedents i a la doctrina política i, també subjectar a la Organització Sindical dins la disciplina general d'aquests dos partits. És a dir, la seguretat del control sobre l'aparell sindical, estaven subordinats al partit i, de manera simultània subordinats directament al govern. Així doncs, els sindicats havien d'actuar amb el marge de maniobra que se'ls havia imposat.⁶⁴

⁶²Vegeu al respecte APARICIO, M.A.: *ibídem*, pàgs. 83, 84 i 85.

⁶³Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 91 i 92.

⁶⁴Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 109 i 111.

Un dels errors més freqüents que varen tenir els Sindicats Verticals, va ser el de la obligatorietat de la sindicació als treballadors. Al començar a dictar-ne disposicions normatives sobre aquestes institucions apareixia sempre, la concepció de la naturalesa dels sindicats no com entitats d'afiliació sinó com òrgans d'enquadrament. “La sindicació individual, és a dir l'afiliació obrera, quedava en un paper secundari.” El que es debatia era si aquests constituïen un aparell decisiu en el conjunt de la vida política i econòmica o bé, quedaven únicament com a instruments de l'aparell estatal. En qualsevol cas el control obrer es donava i es realitzava a través de l'afiliació voluntària, l'afiliació obligatòria o sense cap tipus d'afiliació com es donava anteriorment en l'etapa de la guerra civil. Més endavant l'afiliació era totalment lliure i durant el Juliol de 1940 va ser quan semblava que els sindicats tenien més força i més afiliació.⁶⁵

Els Delegats Sindicals Locals – dirigents de la Organització Sindical en cada municipi concret – també eren figures que mantenien un contacte freqüent amb els treballadors, especialment en els municipis on hi havia centres de treball de grans dimensions. A vegades, actuaven de nexa entre la direcció d'una determinada empresa i el personal. En alguns casos els directors tècnics de les empreses sol·licitaven als presidents sindicals de les empreses que aconseguissin que els treballadors augmentessin la producció, rebrien compensacions en pagues extraordinàries – per exemple –, les quals gairebé mai eren abonades.⁶⁶

En alguns casos s'optava per convertir al propi empresari – o una persona designada per aquest – en el propi delegat o cap de l'organització empresarial de l'empresa. D'aquesta manera, l'empresa era dotada d'una operativitat pràctica pel que fa a la concepció d'aquesta com una comunitat nacionalsindicalista. Així l'empresari de l'empresa, també s'encarregava de les actuacions sindicalistes.⁶⁷

Un altre aspecte rellevant, va ser quan les organitzacions o associacions patronals d'escassa projecció varen passar a dependre de la Organització Sindical, al igual que les organitzacions agràries. Les societats anònimes o les associacions de naturalesa industrial o comercial que regulaven els interessos patrona en el seu conjunt i tenien incidència en l'àmbit nacional van quedar fora d'aquesta integració en la Organització Sindical.⁶⁸

En definitiva, els sindicats buscaven aconseguir un lloc en els aspectes polítics i econòmics, i únicament se'ls va permetre crear el corresponent Servei d'Estadística a

⁶⁵Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 133 a 137.

⁶⁶Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., *op.cit.*, pàgs. 161 i 162.

⁶⁷Vegeu al respecte BERNAL, F.: *ibídem*, pàg. 161.

⁶⁸Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 137 i 138.

traves del qual varen intentar formar un cens d'empreses en que es fes constar l'utilatge industrial, nombre de fàbriques, nombre, capital social, preus de producció, comerç que realitzaven, matèries primeres requerides, etc.⁶⁹

Alguns dels autors com José Rodiles Pascual, interpretaven que els sindicats únicament havien de tenir inferència en els aspectes de les relacions de treball i, abandonar tota intervenció en els aspectes econòmics o polítics.⁷⁰

Amb el pas del temps, els sindicats havien assolit una maduresa en la seva organització i demostrar una alta seguretat sobre el control del seu funcionament, això venia demostrat a través d'un restringit sistema electoral. Les primeres eleccions sindicals vindrien donaves a través del Decret en la Ordre de 30 de Desembre del 1943 que contenia el Reglament per a la seva aplicació, la Odre de 29 de Maig del 1944 amb determinades normes procedimentals per a la seva posada en pràctica. Finalment el Decret de la Prefectura Nacional del Moviment de 17 de Juliol del 1944 va convocar les eleccions per al 22 d'Octubre següent. Varen ser tot un èxit; "assegurant el control sindical i amb l'aprovació de la Llei de les Corts del 1942 i el Decret de 14 d'Octubre del mateix any en que es regulava la participació sindical en aquestes Corts, el règim ampliava o intentava ampliar el seu recolzament de legitimació per mitjà de l'instrument dels sindicats". Era per tant, el naixement de la democràcia orgànica per a la via sindical. Era el moment de continuar amb la lluita per a les millores i canvis en el món laboral i desvincular-se de tots els feixismes europeus poderosos. Això es va realitzar conjuntament a través de tots els sectors estatals i, reestructurant o modificant el sistema polític posant paulatinament en marxa els anomenats lleures orgànics de participació.⁷¹ La Llei de Contracte de Treball, va ser aprovada per Decret el 26 de Gener del 1944, la qual va derogar l'antiga llei de contracte de treball de l'any 1931.

Els empresaris, traslladaven la culpabilitat de la baixa competitivitat laboral, a la legislació laboral.⁷²

Durant aquest període es varen produir diversos canvis; com ara la incorporació de dones i nens al treball legal i il·legal. En aquest context, les dones eren equiparades com els nens, ja que aquestes només podien treballar amb el consentiment del seu marit, i cobrar un sou amb el consentiment dels pares o els seus representants legals. Ni tampoc podien treballar en ocupacions industrials o metal·lúrgiques. Aquestes només podien inscriure's a les

⁶⁹Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 144.

⁷⁰Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàg. 122.

⁷¹Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., *op.cit.*, pàgs. 199 a 201.

⁷²MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials catalans durant el franquisme*. Vic: Eumo, 1991. pàg. 94.

oficines de col·locació si eren caps de família i els seus respectius fills no cobraven un salari equivalent al jornal mitjà d'un obrer qualificat, les dones legalment separades, les dones que tinguessin el marit impedit o bé les dones solteres que no tinguessin cap medi de vida o disposessin d'un títol o d'un ofici qualificat. Eren aspectes totalment discriminatoris.⁷³

El 18 de Juliol del 1938 es va promulgar la Llei de Subsidis Familiars que establia un subsidi econòmic a tots els treballadors – a partir del segon fill – que tinguessin al seu càrrec i que visquessin a al mateixa llar, menors de 14 anys. La finalitat d'aquest era elevar i enfortir la família.⁷⁴

També es realitzava una classificació dels treballadors, la primera era segons el sexe i la segona, segons les tasques que es desenvolupaven. Els quatre grups eren: tècnics, empleats, obrers i subalterns. Dins de cada grup s'especificaven les tasques i activitats que es desenvolupaven, tot i que aquests grups varen provocar diversos conflictes durant aquells anys. Una altra de les divisions que es duia a terme era entre treballadors fixes o excedents. Els primers eren aquells que ho tenien estipulat en el seu contracte de treball i aquells que portessin un mes treballant en una data que fixava la reglamentació i que normalment era al cap de tres mesos d'entrar en vigor aquesta – tècnics, directius, administratius, mercantils i alguns altres –. Els empresaris estaven obligats a tenir en la plantilla un nombre de treballadors fixes. I els treballadors excedents, eren aquells treballadors que no tinguessin contracte escrit com a fixes, els que portessin menys d'un mes o aquells que contessin així en el contracte – en cas de crisi, aquests podien ser suspesos de treball i, per tant, també de sou, amb un preavís de dues setmanes i amb dret a indemnització equivalent a multiplicar el 10% de la setmanada per tantes setmanes com hagués treballat a l'empresa des de l'últim reingrés, tenint com a import màxim l'equivalent a una nul·litat i el mínim a una quinzena –. Les retribucions podien establir-se sobre la base del salari fix o d'un altre sistema de retribució que incentivés als treballadors i els estimules en la millora i efectivitat de la productivitat. En molts casos també s'establia un plus de càrregues familiars, que es pagava trimestralment.⁷⁵

Duran el 1939 la jornada laboral setmanal per als homes era de 48 hores i per a les dones de 42 hores, tot i que ben aviat va canviar, l'any 1940 la jornada setmanal per als homes havia augmentat a 64,5 hores i per a les dones a 48 hores. Durant aquest any era molt

⁷³MOLINERO, C. i YSÀS, P. *"Patria, Justicia y Pan"*. Nivell de vida i condicions de treball a Catalunya, 1939-1959. Barcelona: La Magrana, 1985. pàg. 63 i 64.

⁷⁴Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *"Patria, Justicia y Pan"*., op.cit., pàg. 65.

⁷⁵Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *"Patria, Justicia y Pan"*., op.cit., pàgs. 72 i ss.

probable que un obrer treballes durant 10, 12 o 14 hores diàries i tingues més d'una ocupació. Però la retribució no era suficient per al nombre d'hores que es treballava i aquest fet va dur a que els treballadors reivindicuessin millores, a través de manifestacions. Durant aquest any, aproximadament 400.000 o 500.000 treballadors es trobaven en situació d'atur. Però aquestes dades varen anar disminuint ràpidament. L'any 1946, a Barcelona el nombre total d'aturats era de 6.713.⁷⁶

Durant aquest període es varen produir molt corrents migratoris, ja que no es tractava de que fos opcional, era necessari marxar per a obtenir millors condicions en tots els aspectes. Tot i que durant els anys trenta i quaranta, aquesta migració es va reduir a causa de la gran crisi econòmica i de la Guerra Civil. En alguns casos vivien en barracons o en masies construïdes per ells mateixos, fins que alguns varen poder aconseguir un habitatge mínimament digne.⁷⁷

2.3. Moviments i conflicte

Tot aquest context econòmic i polític va donar com a resultat una sèrie de moviments, conflictes, etc en l'àmbit laboral.

Durant els primers anys de postguerra no varen produir-se gaires moviments reivindicatius obrers, malgrat les dures condicions de vida i de treball que hi havia. La prohibició de la vaga i dels sindicats de classe, els empresonaments, les execucions, els acomiadaments, la repressió desencadenada pels vencedors juntament a la desmoralització produïda per la derrota i per la divisió de les organitzacions obreres i, finalment, la lluita diària per la subsistència explicaven la situació d'aquells primers anys. Però tot i que no hi haguessin moviments reivindicatius, els treballadors davant dels abusos del patronal, realitzaven queixes o demandes, normalment a través del Sindicat Vertical. Durant els anys 1946 i 1947 es varen produir diversos moviments reivindicatius, demanant millores en l'àmbit laboral i d'aquesta manera millorar les condicions de vida d'ells i de les seves famílies. A partir del 1948 el moviment reivindicatiu pràcticament desapareix, fins a l'any 1951 que es produí la vaga general. "Sens dubte l'expectativa de canvi havia impulsat l'inici del moviment al final de l'any 1945. La desaparició de l'esperança, junt a una repressió implacable portaran al seu esgotament a finals dels anys 1947."⁷⁸. Com diu Molinero al respecte,

⁷⁶Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. "*Patria, Justicia y Pan*", op.cit., pàg. 107 i ss.

⁷⁷Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. "*Patria, Justicia y Pan*", op.cit., pàgs. 211 i ss.

⁷⁸Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. "*Patria, Justicia y Pan*", op.cit., pàgs. 223 i ss.

La repressió contra la classe obrera no es podia limitar a les execucions i als empresonaments. També es varen produir els acomiadaments en massa, les noves condicions de treball a les fàbriques i, la pèrdua de les conquestes sindicals dels anys anteriors.

Molts treballadors van haver de canviar d'empresa, treballar com a eventuais o aprendre un nou ofici. Els qui havien lluitat al front eren acomiadats sistemàticament per "rojos", però molts d'altres ho foren sense una sola explicació. Els sectors més afectats van ser els serveis públics, a més de tot el procés de depuració de funcionaris.

Les grans empreses també van acomiadar treballadors amb duresa. A les petites, la repressió no va ser tan intensa.

Les condicions de treball, unides a les miserables condicions de vida general provocaren que la tuberculosi afectés un bon nombre d'obrers. Com diu Candel, en aquests deu anys dels felïços anys 40 (...) la Diagonal es va omplir de cabarets i les fàbriques de tuberculosi.

I juntament amb la legislació repressiva general, cal assenyalar també una legislació específica contra la classe obrera, a la prohibició de les centrals sindicals segueix la llei d'unitat sindical, la llei de bases de la C.N.S i la llei de reglamentacions del treball, és a dir, tot un aparell per a tenir als treballadors controlats i vigilats, provats de tot mecanisme útil per a la defensa de llurs interessos.⁷⁹

Les organitzacions obreres varen les més castigades per la guerra i la posterior repressió, però també les primeres que es van reorganitzar. Aquest fet, va ser a conseqüència, entre d'altres, de la pèrdua de la guerra civil – a nivell de classe obrera i, també a nivell de societat –. El que pretenia aquest règim, era acabar amb Catalunya, com a nació.⁸⁰

Pel que fa a la regulació que es va realitzar a través del Fur del Treball, es pot observar com es dóna molt d'èmfasi als col·lectius de treball artesans, agrícoles i treballadors del mar i, s'exclou a tota la resta de col·lectius socials homogenis.⁸¹

Al fer referència del que es el treball trobem la definició que s'exposa en l'article I.1 del Fur del Treball.⁸²

La crisi produïda durant l'any 1956 va dur una confrontació en l'aparell polític franquista entre els partidaris a que es produís un canvi en la política econòmica, consistent en la liberalització per tal d'integrar gradualment l'economia espanyola dins la divisió internacional del treball, i els que preferien no realitzar cap tipus de canvi en aquesta.⁸³

Molinero afegeix,

Des de mitjans dels anys seixanta, des d'alguns sectors empresarials començà a manifestar-se la preocupació pel futur polític, sobretot a partir de la constatació de la divergència entre l'evolució espanyola respecte a l'Europa occidental.

⁷⁹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàg. 17.

⁸⁰Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L'oposició...*, op.cit., pàg. 27.

⁸¹Sobre aquest tema vegeu APARICIO, M.A., op.cit., pàg. 67.

⁸²Vegeu al respecte article I.1. *Fuero del Trabajo*:ibídem, pàg. 6

⁸³Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 86.

El desenvolupament econòmic i la intensificació dels canvis socials amb l'aparició del consumisme, van aguditzar la passivitat i l'individualisme en amplis sectors populars, però també varen portar a l'aparició d'una conflictivitat laboral que va produir una intensitat i freqüència notable, a més aquesta conflictivitat, a causa de l'immobilisme polític, va generar una notable tensió sociopolítica, amb moments especialment greus.⁸⁴

El 1951 el descontentament era general entre els treballadors, amb uns salaris reals molt per sota encara dels del 1963, amb una alimentació insuficient, restriccions de tot tipus i unes alces espectaculars dels preus durant l'any 1950. Arrel de la pujada dels tramvies es va produir la primera manifestació i també, vaga general.⁸⁵

La congelació salarial imposada l'any 1959, va ser el fenomen que va fer desembocar una l'amplia realització de vagues durant la primavera de l'any 1962.⁸⁶

2.3.2. *Vagues i reivindicacions*

Les vagues col·locaven a les Organitzacions Sindicals en una posició compromesa. L'any 1947 va ser un període que es va veure molt marcat per nombroses vagues. En concret, les grans vagues van succeir els anys 1946, 1947 i 1951. Aquestes no esgotaven la conflictivitat laboral, nombrosos centres de treball varen ser escenari de petits conflictes col·lectius que no varen produir grans repercussions polítiques, però que si varen tenir impacte sobre l'acció quotidiana de la Organització Sindical. Alguns dels actes que es van produir durant les vagues van ser; el no presentar-se en les fàbriques, les disminucions voluntàries del rendiment, els abandonaments del lloc treball abans de la finalització de la jornada o les negatives col·lectives a realitzar hores extraordinàries. En molts casos, la Organització Sindical prenia un paper important en la resolució dels conflictes laborals. Eren per tant, un instrument dissuasiu dels conflictes, els quals en algunes ocasions havien d'anar al lloc de treball i intentar radicar la situació del conflicte. Altres tipus de protesta varen ser la negativa de treballar durant hores extraordinàries, formació de comissions.⁸⁷

També es produïa el treball forçat, normalment de persones empresonades els quals eren obligats a realitzar treballs de tot tipus. També hi trobem la figura del batallons, els quals eren la transformació de presoners de guerra en treballadors, que feien fortificacions o en

⁸⁴Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàgs. 86 i 87.

⁸⁵Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 78.

⁸⁶Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 94.

⁸⁷Sobre aquest tema vegeu BERNAL, F., op.cit., pàgs. 399, 414, 415 i 419.

auxiliars diversos per a infraestructura de les activitats bèl·liques. Eren manats per oficials que estaven en situació de reserva i que havien estat reclamats.⁸⁸

Es varen produir conflictes laborals als sectors tèxtil i metal·lúrgic de Barcelona, Mataró, Sabadell i Terrassa pels baixos sous, any 1945. També va ser de rellevant importància la primera vaga general a Manresa, a Barcelona, al Vallès i a Mataró, l'any 1946. I les vagues a empreses tèxtils de Barcelona, Sabadell, Terrassa i Mataró, l'any 1947, entre d'altres. Durant els anys 50 es varen produir també diverses vagues com ara; l'any 1956 hi va haver una vaga general en les principals empreses de l'àrea barcelonina (SEAT, Fabra i Coats, Siemens) i una vaga de ciclistes a Terrassa per l'augment de l'impost municipal de circulació de bicicletes. Una de les manifestacions més significatives va ser la primera manifestació de treballadors, amb les consignes «*Abajo los impuestos sobre las bicicletas*», «*Salario mínimo vital*» i «*A trabajo igual, salario igual*»; la qual va ser una manifestació il·legal, on es varen produir pallisses, tortures, detencions i presó per als participants.

Una altra de les vagues més importants i rellevants, va ser la vaga de tramvies que va tenir lloc des del 1951 fins al 1957.

Aquest fet va ser un dels moments claus de la resistència popular contra el franquisme. A principis de Març del 1950, el poble Barceloní va generar una vaga general, negant-se a pujar als tramvies.⁸⁹

Arrel dels diversos esdeveniments, ens trobàvem en un règim franquista confós amb l'aparell de l'Estat, protegit per diversos cossos repressius i resguardat, en última instància, darrere les forces armades, mantenia, durant els anys cinquanta, el control del territori i de la societat catalans sense gaires problemes. Varen ser diverses les conseqüències que aquest estat estava provocant, com ara el descontent i malestar de la població pel que feia al desordre econòmic. Varen arribar a l'extrem de tornar a la societat escèptica amb tot el que estava succeint.⁹⁰

A principis dels anys 1950 es va produir una crisi, i això va conduir a un gran deteriorament del nivell de vida dels treballadors. Així doncs, el 19 de desembre del 1950, es va establir un augment del 40% sobre el preu del bitllet del tramvia, aquests fets van provocar una espontània indignació dels ciutadans els quals de manera sobtada, en

⁸⁸ SOLÉ i SABATÉ, J.M. *La repressió franquista a Catalunya. 1938-1953*, Edicions 62, Barcelona 1985. pàgs. 98 i 99.

⁸⁹ FANÉS, F. *La vaga de tramvies del 1951*. Barcelona: Laia, 1977. pàg. 9.

⁹⁰ Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàgs. 24 i 25.

comptes de trobar-se amb un front compacte de les autoritats i els aparells del règim, es varen trobar amb un governant desprestigiats.⁹¹

Seguidament, el 23 de febrer els estudiants s'unien amb contundència en aquesta vaga apedregant tramvies i enfrontant-se amb la policia. A partir de l'1 de març aquest boicot als tramvies s'anava estenent ràpidament i agafant un ressò i una complicitat insòlita. A mesura que anaven passant els dies, la tendència de caminar i no pujar als tramvies era cada vegada més – d'ençà dels fets anteriors i a partir del 24 de febrer –.⁹²

Entre el 6 i el 8 de març, la vaga estava desbordada i sota la pressió del món empresarial, l'autoritat va decidir tornar a posar les antigues tarifes. Durant aquest temps, s'esberlà la muralla de la por aixecada des del 1939, i per la bretxa oberta van irrompre els greuges i les frustracions acumulats durant dotze anys. El règim mancava d'autoritat i cada vegada era més vulnerable davant d'aquests esdeveniments, i la proposta d'anar cap a una vaga general - sorgida d'una assemblea d'enllaços del sindicat vertical - era cada cop més possible, al capdavant per obrers catòlics i per militants comunistes, per la Unió General de Treballadors (UGT) i la Confederació Nacional del Treball (CNT), en la qual prioritzaven nacionalistes i universitaris.⁹³ El dilluns 12 de març i l'endemà, una vaga de caire polític paralitza 250.000 treballadors de la indústria i els serveis a Barcelona, Terrassa, Badalona, Mataró i Manresa, la qual va ser sufocada per una massiva intervenció policíaca.⁹⁴ També es van produir-hi diverses manifestacions.⁹⁵

Les primeres eleccions sindicals que van haver-hi després d'aquest tomb polític van tenir lloc el mes d'octubre de 1950.⁹⁶

A partir del 15 de març, Barcelona tornava a situar-se en el mateix marc en que es trobava anteriorment, tot i que aquella vaga va marcar un abans i un després per a la capital catalana. Altres ciutats com ara Madrid i el País Basc varen imitar a la ciutat catalana. Finalment pel que fa als fets d'aquesta primera vaga, va conduir a que aquesta sèrie de protestes foren molt significatives per a reivindicar millores, les quals varen contribuir al canvi de govern del 1951, amb l'inici d'una certa liberalització econòmica.⁹⁷

⁹¹Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàg. 29.

⁹²Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàgs. 47, 48 i 50.

⁹³Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàgs. 110 i 114.

⁹⁴Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàg. 164.

⁹⁵Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàg. 127.

⁹⁶Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàg. 116.

⁹⁷Sobre aquest tema vegeu FANÉS, F., *op.cit.*, pàgs. 171 i 172.

3. Període aperturista (1960-1975)

En aquest període, durant les dècades del seixanta i setanta, l'estructura Catalana va partir unes fortes transformacions econòmiques i laborals que varen obrir camí a la consolidació de la societat industrial. No només varen canviar aspectes laborals, sinó també el nivell de vida i les condicions d'aquesta varen ser millorades, la bonança de moltes de les zones que s'havien vist afectades en tots els aspectes – econòmics, laborals, socials, etc. – cada vegada era més a prop. Tot això, va ser possible amb l'esforç i dedicació de millora conduit principalment per la classe treballadora, també amb l'ajuda dels sindicats i les organitzacions polítiques. Va ser doncs, a partir d'aquests anys, en que les desigualtats que hi havia anteriorment, comencen a desaparèixer.

3.1. Marc legal

3.1.1. Llei Orgànica de l'Estat (1967)

Es una llei orgànica que va ser creada el 10 de gener de 1967. Compta amb X títols i 66 articles., també compta amb dues disposicions addicionals, exposició de motius, declaració II, III, VIII, XI, XIII, cinc disposicions transitòries i dues disposicions finals.

Amb la introducció d'aquesta llei es va derogar la Disposició addicional i modifica els arts. 1, 2, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 16 i 17 de la Llei Constitutiva de les Corts, de 17 de Juliol de 1942 (esmentada anteriorment). I també modifica els arts. 3, 4, 5, 8, 9, 11 i 15 de la Llei de Successió en la “Jefatura” de l'Estat, de 26 de Juliol de 1947; l'article 6 de la Llei reguladora del Fur dels Espanyols, de 17 de Juliol de 1945 i l'exposició de motius i declaracions II, III, VIII, XI i XIII del Fur del Treball aprovat pel Decret de 9 de Març de 1938.

Tanmateix aquesta llei va ser derogada durant el Gener de 1978, per la Constitució de 27 de Desembre de 1978.

En aquesta llei no es feien esments sobre aspectes laborals, ja que únicament organitzava i regulava els diferents càrrecs i l'estructura de l'aparell de l'Estat, més separatistes – per exemple diferència entre el Cap d'Estat i el Cap de Govern –. També augmentava la representació del poble a les Corts. El Règim Monàrquic era el que es volia instaurar en un

futur, assolint la unitat monàrquica. I, finalment es comença a parlar de la unitat entre associacions polítiques.⁹⁸

3.2.Estructura laboral

Arrel de la decisió que es va prendre sobre el canvi econòmic liberalitzador dins l'estructura laboral, es varen produir canvis substancials en la política laboral del règim franquista: la llei de negociació col·lectiva del 1958 va tancar la llarga etapa en la qual la fixació dels salaris i de les condicions de treball havia estat exclusivament en mans del govern. En aquell moment, les condicions de treball s'establien mitjançant la negociació entre representants empresarials i representants obrers, encara dins el marc del sindicat vertical i amb moltes desigualtats entre un col·lectiu i l'altre. A mans dels empresaris es trobava tota l'estructura de representació patronal, mentre que en mans dels treballadors no es trobava ni el primer esglaió d'aquests. Aviat va establir-se la possibilitat d'arbitratge obligatori i, des del 1965 el govern va fixar regularment els salaris màxims. Un aspecte positiu de tot això, va ser que la negociació col·lectiva, va estimular als treballadors en la participació de les eleccions sindicals i, tot i que es varen produir situacions canviants i desiguals depenent de cada zona, aquesta situació va ser així fins a l'amplíssima victòria de les candidatures unitàries i democràtiques l'any 1975.⁹⁹

Evitar conflictivitat era un objectiu permanent dels empresaris durant aquells anys, així doncs, es com s'explica la manca d'augments salarials i la forta insistència en augmentar tant la durada com els àmbits funcionals i territorials dels convenis col·lectius, amb la qual cosa també aconseguien homogeneïtzar els costos laborals. Les organitzacions empresarials continuaven reclamant la flexibilitat de les plantilles, en teoria per tal d'adaptar la producció a la conjuntura econòmica. A més durant els anys seixanta, les organitzacions empresarials prioritzaven en altres aspectes com ara tenir menys treballadors amb un nivell salarial acceptable, més satisfets i per tant amb una capacitat de consum alta, que no pas plantilles àmplies amb capacitat adquisitiva baixa. Donaven proposta a aspectes com quan es produïren acomiadament, hi havia d'haver una compensació d'atur digna, tan propera com fos possible a les bases de cotització, ja que era un element clau per evitar la conflictivitat. Però tot i ser una proposta necessària per als

⁹⁸(*Ley Orgánica del Estado de 1967* – Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes 2016) <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12159641912327174198846/p0000001.htm> [Consulta: 2 d'abril 2016].

⁹⁹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàgs. 86, 87 i 88.

treballadors i obvia per als empresaris, dins del règim franquista no hi tenia cabuda, ja que deia que no la podia assumir de cap manera; la seguretat al treball era una de les poques mesures que se'ls ofería als treballadors. El que si aconseguien sovint els industrials era augmentar la durada i els àmbits funcionals i territorials dels convenis col·lectius.¹⁰⁰

Molinero afegeix,

El Cercle d'Economia propugnava unes relacions laborals més flexibles, coherents amb la seva política liberal, uns altres nuclis empresarials molt més nombrosos a mitjan dels anys seixanta, no solament estaven d'acord amb el marc laboral vigent, sinó que feien arribar a l'Administració la seva preocupació respecte de qualsevol canvi, en la situació dels treballadors a l'empresa, que pogués modificar la indefensió obrera establerta a l'Espanya franquista. Cap a l'any 1965 es va iniciar la polèmica sobre la participació dels treballadors en l'empresa. Alguns sectors empresarials no s'oposaven pas a un determinat grau de cogestió; en una etapa expansiva de la indústria no creien que aquest factor els pogués perjudicar de forma essencial. Però eren justament els dirigents dels organismes sindicals els que s'hi oposaven amb més força.¹⁰¹

3.2.1. Seguretat Social

Una estructura com la Seguretat Social, era important des dels diferents punts de vista. Ideològicament, els empresaris sempre varen preferir les Mútues privades; aquestes eren entitats controlades pels industrials i representaven una política paternalista molt convenient per a les empreses; per tant, amb un sistema de seguretat social públic, perdien ambdues condicions. La previsió social tenia un aspecte econòmic; els empresaris consideraven que el sistema públic era més car i no donava pas més serveis.¹⁰²

Així doncs, davant el projecte de reforma del sistema de Seguretat Social que es discutia des de principis dels anys seixanta, la junta de governs del SECEA – Servei Comercial de la Indústria Tèxtil Cotonera – rebutjava el seu caràcter socialitzant, tot i que reconeixia que seguia la línia dels ordenaments jurídics europeus en matèria de previsió social i, mostrava desconfiança davant el cos i eficàcia del nou sistema; així doncs, proposava també, iniciar accions per a salvar les Mútues privades, en particular les tèxtils, retardar l'aplicació del nou ordenament, limitar-ne el caràcter socialitzant i, procurar que el cost no fos superior al de les empreses privades.¹⁰³

A partir de la consolidació del sistema de la Seguretat Social, les entitats empresarials van iniciar una campanya continuada per tal d'aconseguir que l'Estat es fes càrrec de les

¹⁰⁰Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàgs. 94 i 95.

¹⁰¹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 95.

¹⁰²Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 96.

¹⁰³Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 97.

despeses de la previsió social, ja que, en convertir-se els objectius de la Seguretat Social en objectius de tota la comunitat, calia que l'Estat se'n fes càrrec mitjançant la major finançament a través del pressupost.¹⁰⁴

3.2.2. *Esdeveniments rellevants*

Molinero es fa ressò del nivell de solidaritat creixent entre els treballadors alhora de reivindicar els seus drets “Cada vegada més era creixent la solidaritat entre les causes inicials dels conflictes, i més encara entre els factors desencadenants.” També les reivindicacions de caràcter sociopolític – llibertat sindical, dret de vaga, amnistia laboral – varen aparèixer cada vegada amb més força i generalitat en les accions reivindicatives, però fins els anys setanta d'una manera secundària. Fins al final del franquisme les convocatòries, vagues o manifestacions de caràcter polític, fetes des d'un caire obrer, continuaven tenint un escàs ressò, tret d'algunes excepcions, que no comportessin una repressió dura. Aquest fet ens mostrà les diferències que hi havia entre les organitzacions d'oposició obrera i els moviments amb una àmplia participació de treballadors.¹⁰⁵

La tensió que es vivia, sempre anava unit de CCOO, les quals es configuraven com un moviment organitzat – es definien com un moviment sociopolític, unitari, independent i democràtic que propugnava per al futur la formació d'un sindicat de classe que es definís per aquestes mateixes característiques – i, donaven peu a confusions amb la totalitat del moviment obrer. Les CCOO tenen els seus orígens a partir dels anys cinquanta, tot i que van començar a entendre's a partir de l'any 1962, amb un notable salt entorn a les eleccions sindicals del 1966. Hi ha uns clars vincles entre la trajectòria de les CCOO i l'evolució de la conflictivitat laboral; “les protestes i reivindicacions obreres contribuïen al creixement d'una militància que alhora incrementava les possibilitats i l'abast de la mobilització obrera.”¹⁰⁶

També hi havia d'altres organitzacions sindicals; com ara la Unió Sindical Obrera (USO), formada el 1960 a Astúries i al País Basc a partir de la JOC i que iniciativament va participar en les CCOO, o com la UGT que va tenir una presència significativa al País Basc.¹⁰⁷

Alguns grups burgesos creien i optaven en que la solució i la millor opció era estimulants el creixement econòmic i considerant que aquest augmentaria el benestar i, en conseqüència l'estabilitat social. Altres però, optaven que la millor opció era arribar a obtenir un futur

¹⁰⁴Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: *ibídem*, pàg. 97.

¹⁰⁵Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, *op.cit.*, pàg. 90.

¹⁰⁶Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, *op.cit.*, pàg. 90 i 91.

¹⁰⁷Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*: *ibídem*, pàg. 91.

amb una monarquia continuista i per una certa liberalització que fes possibles una limitada llibertat de premsa i d'associació, i que reconegués les possibilitats de participació política dels ciutadans. Tot i que en aquesta política es contemplaven certs errors, ja que “el creixement econòmic repartia desigualment els seus beneficis i estimulava una conflictivitat social que alhora nodria una oposició política que feia inevitable el recurs a la violència repressiva.” La liberalització política fracassava a conseqüència de les limitacions i per la reacció del sector més immobiliari del règim. Així doncs, es va fer inviable una continuïtat, tal com havien dissenyat els burgesos dominants.¹⁰⁸

Durant tot aquest període i encara amb més reivindicació a partir dels anys seixanta, els industrials demanaven una coherència entre la política econòmica global i les relacions laborals:

La política econòmica constitueix un tot indivisible en les seves parts i, així, es incongruent mantenir una política laboral en contradicció, per exemple, com la política comercial, com està succeint.

La major part dels empresaris però, no es plantejaven si la llibertat econòmica havia d'anar acompanyada de la llibertat política, ja que com havia succeït en molts països, a vegades, la màxima llibertat econòmica només havia estat possible amb l'anul·lació de les llibertats polítiques.¹⁰⁹

“La conflictivitat laboral va anar adquirint major protagonisme els darrers anys seixanta.” Tanmateix, l'any 1967, quan es va decretar la congelació salarial, es va produir cap moviment reivindicatiu rellevant. Però progressivament aquesta conflictivitat es va anar estenent, i tot i que no assolia encara els nivells dels primers anys setanta, era prou important com per haver-la de tenir en compte en la negociació col·lectiva. La congelació salarial va acabar, quan el 10 d'agost del 1968, un decret llei la va anul·lar, iniciant-se la negociació de gran quantitat de convenis. Andreu Ribera, va exposar al governador civil, la necessitat d'introduir convenis col·lectius en els àmbits més amplis possible, superant fins i tot els provincials i anant a convenis nacionals. Evitant d'aquesta manera, que els convenis col·lectius fossin negociats pels jurats d'empresa, elegits directament pels treballadors i únic nivell representatiu de l'OSE, per ser-ho pels organismes sindicals controlats per la línia de comandament.¹¹⁰

¹⁰⁸Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme..., op.cit.*, pàg. 95 i 96.

¹⁰⁹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme..., op.cit.*, pàg. 120.

¹¹⁰Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...: ibídem*, pàg. 120.

Les seccions econòmiques del Sindicat Vertical es van haver d'ocupar cada vegada mes sovint de les relacions laborals, ja que es temia que les tensions salarials generalitzades portessin a una anarquia salarials perjudicial per a tots els empresaris.¹¹¹

Durant els anys setanta, amb l'augment de la conflictivitat, els empresaris es varen començar a qüestionar les característiques de la negociació col·lectiva, encara que no amb la mateixa força que ho varen fer respecte de la contractació.

El Consell d'Empresaris de Barcelona constata amb freqüència que la negociació col·lectiva s'està duent a terme en un clima de pressió externa en la pròpia Organització Sindical, la qual dificulta la negociació i posa en difícil situació als que en ella intervenen. Que en moltes ocasions es nota l'absència d'autoritat i el Consell ha de manifestar-se en el sentit de que la negociació col·lectiva, si ha de ser eficaç, ha de realitzar-se sense la existència de les pressions a les quals fa referència.¹¹²

Davant de les pressions, els empresaris reclamaven al govern, major llibertat en la relació del contingut de la negociació, així podrien assolir amb més facilitat els acords amb els treballadors, però alhora també exigien major repressió de l'agitació reivindicativa: les vagues, piquets, etc. Així doncs, els empresaris havien de fer front a un nou moviment obrer que prenia partida amb unes formes organitzatives noves. Les CCOO arrelaven a mitjanes i gran empreses i s'iniciava un procés de coordinació reivindicativa important.

Alguns dels patrons es resguardaven amb la normativa vigent, tot i que existien alguns nuclis d'empresaris que públicament exposaven que es reconegué la nova organització obrera.¹¹³

Com he esmentat anteriorment, a començament dels anys setanta es vivia una situació nova. Tot i la repressió de l'Estat, els treballadors tenien novament una representació organitzada que, si alguns proposaven que fos reprimida, altres manifestaven que calia reconèixer. Per tant el que calia era modificar tant com fos possible el marc legal de la negociació col·lectiva. Així doncs, l'aparell del Moviment, lluitava i feia tot el possible per a la supervivència del Sindicat Vertical, tot i que el moviment organitzatiu obrer era cada cop més reivindicatiu i representatiu. Hi havia algunes contradiccions entre el que era permès per al Sindicat Vertical o bé, per als empresaris. Per als primers, era possible que els treballadors poguessin participar en la direcció de les empreses, però pel contrari, els empresaris no contemplaven que els obrers intervinguessin en els principis essencials de la

¹¹¹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 121.

¹¹²Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*: *ibídem*, pàg. 121.

¹¹³Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*: *ibídem*, pàg. 121.

lliure empresa. Aquests participaven en la direcció d'empresa, a través de la reforma d'empresa, contemplada en un epígraf de la Llei Sindical.¹¹⁴

Si es volia democratitzar l'empresa calia un nou ordre institucional en el país, però cap dels empresaris volia que aquest nou fet es realitzés en la seva empresa, ningú volia ser el capdavanter en aquest canvi.¹¹⁵

Al llarg dels anys setanta les actituds dels industrials van radicalitzar-se perquè, mentre els treballadors, tot i la repressió, s'organitzaven i es mobilitzaven per defensar llurs reivindicacions, l'aparell polític franquista, preocupat per la pròpia supervivència, no els assegurava el que havia estat inherents fins aleshores: la pau social basada en l'esclafament de tota organització independent dels treballadors i de la repressió de tot el moviment reivindicatiu.¹¹⁶

3.3. Moviments i conflicte

Aquest període va predominar per les tensions socials i conflictivitat durant el franquisme tardà. Anteriorment a Catalunya hi havia hagut cinc vagues importants des de l'any 1939 i totes havien estat reprimides fortament.

A partir del 1962, les vagues, malgrat el seu caràcter il·legal i la repressió que provocaven, van deixar de ser quelcom excepcional i es convertiren en un element habitual de les relacions laborals. La conflictivitat laboral va desenvolupar-se en un context caracteritzat, d'una banda, pel creixement econòmic, amb una continuada demanda de treball a la indústria i als serveis, amb oportunitats per a l'emigració cap els països europeus més desenvolupats, i per l'altra, amb uns salaris molt baixos i uns nivells de vida que, a principis dels anys seixanta, tot just superaven els d'abans de la guerra civil.¹¹⁷

Des del punt de vista antifranquista militant, la conflictivitat laboral s'ha sobredimensionat, tot i que en moltes ocasions hi ha hagut la tendència a minimitzar-la. Tenint fins i tot uns anàlisis objectius i acadèmics del que va succeir. Es obvi que una gran part dels treballadors mai varen participar en un conflicte laboral, però, també es cert que des de la primavera del 1962, i amb algunes fluctuacions importants, es van donar una tendència clara a l'extensió de la conflictivitat, on es van veure més afectades sobretot les concentracions de zones industrials tradicionals – Catalunya, País Basc i Astúries –, però cada vegada més a les noves – Madrid, Pamplona, Saragossa, Valladolid, etc. –, als sectors amb més tradició reivindicativa – sidero-metal·lúrgia, tèxtil, minera –, però també es va veure afectat el sector de la construcció i alguns serveis de la banca, l'ensenyament, la

¹¹⁴Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme..., op.cit.*, pàg. 122.

¹¹⁵Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme..., op.cit.*, pàg. 123.

¹¹⁶Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...: ibídem*, pàg. 123.

¹¹⁷Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme..., op.cit.*, pàg. 87.

sanitat, etc. Durant el maig del 1962, hi va haver un esclat de vagues en plena època de negociació dels convenis col·lectius d'empresa, on hi varen participar uns 50.000 obrers de la metal·lúrgia (estimulat per vagues que hi va haver a Astúries, País Basc, etc.), tot i que es caracteritzà per una manca de coordinació entre els treballadors que protagonitzaren les vagues als diversos llocs i, això va iniciar un cicle d'agitació obrera als principals centre industrials. També s'ha de tenir present l'efecte continuat de la repressió patronal i política, ja no només per als treballadors sancionats, acomiadats o detinguts i empresonats, sinó per molts d'altres que també vivien amb aquesta por.¹¹⁸

“Les xifres del Ministeri de Treball, malgrat que encara estan poc contrastades, permeten apropar-nos a la conflictivitat laboral a partir del 1963.”

Quadre núm. 1

EVOLUCIÓ DE LA CONFLICTIVITAT LABORAL

Any	Nombre de conflictes	Treballadors afectats	Hores perdudes
1963	777		
1964	484		
1965	236		
1966	179	36.977	1.478.080
1967	567	198.740	1.887.693
1968	351	130.742	1.925.278
1969	491	205.325	4.476.727
1970	1.595	460.902	8.738.916
1971	616	222.846	6.877.543
1972	835	277.806	4.692.925
1973	931	357.523	8.649.265
1974	2.290	685.170	13.989.557
1975	3.156	647.100	14.521.000

(Font: Ministeri del Treball. Informes sobre conflictes col·lectius de treball. Extret de MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme.*, op.cit., pàg. 89.)

La conflictivitat durant el 1962 – 1975 té unes causes més complexes que les de l'etapa anterior. Gairebé sempre – des dels seus orígens –, es varen produir reivindicacions laborals o queixes i protestes del mateix caràcter. A conseqüència de no legalitzar qualsevol instrument per tal de que els treballadors poguessin reivindicar-se, com ara el dret a vaga o a manifestar-se, va conduir a una politització de quasi tots els conflictes. La

¹¹⁸Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 88.

repressió patronal i la policial portava sovint l'aparició d'unes causes afegides a aquesta conflictivitat, que fins i tot podien arribar a l'extinció o desaparició del conflicte.¹¹⁹

La conflictivitat obrera en tot moment havia estat un element que calia tenir en compte en les relacions laborals i, generalment, els industrials preferien pagar més que no pas aturar la producció, ja que els anys seixanta, i contrastant amb la postguerra, produint era com es feien guanys en la indústria.

Així l'any 1966 el Consell d'Empresaris de Barcelona es pronunciava en contra dels màxims salarials que proposava el govern, per estabilitzar novament l'economia del país, sense saber quina seria la reacció dels treballadors.¹²⁰

El Juliol del 1966, el Consell Nacional d'Empresaris va enviar als consells provincials una circular per a que els empresaris vigilessin amb tota activitat contraria a la Organització Sindical. Al llarg d'aquells primers anys de creixement econòmic, les patronals també es neguitejaven per un seguir de qüestions que, si bé no afectaven directament les relacions laborals, tenien molt a veure amb les relacions socials entre venedors i compradors de força de treball. Els empresaris en tot moment es varen oposar a qualsevol limitació del principi de lliure empresa.¹²¹

Les entitats empresarials van haver de dedicar una atenció creixent a les relacions laborals, tot i que el règim franquista continuava assegurant un marc institucional molt més favorable als interessos dels propietaris.

Durant els anys 1967 i 1968 es va produir una altra congelació salarial. Els empresaris eren contraris a un augment del poder adquisitiu dels salaris, però si que creien necessari l'augment de la productivitat i de la responsabilitat que atribuïen als treballadors. Així doncs, es va arribar a la conclusió de que els augments de sou havien de ser proporcionals als augments de la productivitat, ja que sinó es podia provocar inflació, això s'havia de dur a terme a través del perfeccionament de l'Organització Sindical i de l'organització dels treballadors, dialogant i aconseguint un paral·lelisme entre salaris i productivitat. Un altre aspecte rellevant d'aquesta productivitat, era la manca de maquinària equipada i útil per a poder millorar i anar perfeccionant la productivitat dels treballadors. La compra de maquinària, produïa unes despeses en amortitzacions molt elevades, les quals s'havien d'amortitzar durant els primers anys.¹²²

També, relacionat amb la productivitat, la patronal reivindicava – des de feia molt de temps – la flexibilització de les plantilles. Els representants empresarials del Sindicat

¹¹⁹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme.*, op.cit., pàgs. 89 i 90.

¹²⁰Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: ibídem, pàg. 94.

¹²¹Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: ibídem, pàg. 96.

¹²²Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 119.

Vertical demanaven constantment el dret a acomiadar treballadors com una necessitat de les empreses per a ser competitives. Es considerava que el dret de vetllar per una plena ocupació i que tots els ciutadans disposessin d'una ocupació, no corria a càrrec dels propis empresaris, sinó de l'Estat.¹²³

La lluita obrera i l'organització autònoma van contribuir decisivament a la millora del nivell de vida dels treballadors, i, també van provocar un notable desgast del règim. Tot i que el règim franquista volia acabar amb aquesta conflictivitat laboral, va haver de viure constantment amb una continuada, creixent, i a vegades aguda conflictivitat laboral, provocant conseqüències molt negatives, i sobretot, el rebuig del règim. "L'acció obrera va erosionar especialment una institució bàsica del franquisme, l'OSE, la deslegitimava davant la majoria dels treballadors i li provocava fortes contradiccions, especialment, per exemple en els processos de negociació col·lectiva." En definitiva, l'acció obrera va ser probablement una de les més eficients accions antifranquistes, tot i que moltes vegades no fos aquest el propòsit principal, ni l'assumit per tots els protagonistes.¹²⁴

Aquest model de creixement econòmic va contribuir a les concentracions de moviments migratoris interns a les zones ja industrialitzades i en alguns nuclis nous, produint així un espectacular creixement d'algunes àrees – principalment Barcelona i els seus voltants i Madrid –, tot i que en molts casos aquest varen patir certes necessitat com ara la manca d'un habitatge digne, o bé, l'obtenció dels serveis mínims. Aquests fets, varen provocar moviments de protesta veïnal, ja que les desigualtats entre veïns eren molt significatives, i alguns es trobaven en absoluta desatenció. Sobretot va ser a partir del 1970 quan les protestes i reivindicacions de caràcter veïnal varen ser més significatives. Arrel d'aquesta conflictivitat, que no era resolta – al igual que la conflictivitat laboral – per les autoritats, es varen crear les associacions de veïns, formades per comissions i grups de veïns, amb voluntat d'actuar dins la legalitat però que van topar contínuament amb les autoritats locals i superiors, receloses des d'un primer moment i, també en molts casos sobrepassaven l'estret marc legal vigent i es creaven situacions il·legals que aguditzaven la repressió.¹²⁵

Aquesta acció veïnal va contribuir a la millora de les condicions de vida en les barriades de les gran concentracions industrials.¹²⁶

¹²³Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: *ibídem*, pàg. 119.

¹²⁴Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, *op.cit.*, pàg. 91.

¹²⁵Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, *op.cit.*, pàgs. 91 i 92.

¹²⁶Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*: *ibídem*, pàg. 92.

A mitjans dels anys seixanta, va aparèixer la conflictivitat que es vivia també en les universitats, els quals reivindicaven millores en l'educació i millores també, de caràcter laboral. Això va ser degut als moviments massius i radicalitzats que s'originaven i, també per la formació, el 1966, dels sindicats democràtics d'estudiants, la pionera va ser Barcelona – amb la *Caputxinada* – seguidament Madrid, i poc a poc d'altres ciutats universitàries. Les vagues de solidaritat amb els obrers també van ser cada vegada més freqüents. Però, la dura repressió franquista, va acabar amb els sindicats, tot i que no va poder abolir la conflictivitat que va ser contínua fins al final de la dictadura. Aquests fets en moltes ocasions varen portar el tancament de les universitats – puntualment – i, a dures repressions per part de les autoritats franquistes.¹²⁷

La triple conflictivitat que es vivia en aquell moment; obrera, veïnal i estudiantil, va tenir un paper molt important en la profunda erosió que va patir la dictadura al llarg dels anys seixanta i setanta i mostrava les actituds de sectors amplis de la societat.¹²⁸

Durant els anys seixanta i setanta, a Catalunya va produir-se un moviment cultural catalanista unificat també a les reivindicacions nacionals. Així doncs, totes aquestes reivindicacions nacionals, van unir en un eix vertebrat a la totalitat d'organitzacions antifranquistes, en tot l'Estat, format per organitzacions polítiques i sindicals i grups cívics, culturals, professionals, etc., els quals varen realitzar unes mobilitzacions considerables. Organitzacions com ara PCE i el PSUC – comunistes –, FLP, el Front Obrer de Catalunya (FOC), l'Organització Revolucionària de Treballadors (ORT) – d'esquerra –, etc., varen ser molt significatives i tenien un paper molt important durant aquest període.¹²⁹

Des de la meitat dels anys seixanta, alguns sectors de la burgesia industrial, en general els més joves i dinàmics, varen començar a dissenyar un escenari per al futur diferent al continuista.

El projecte no era altre que la plena integració espanyola a la Comunitat Econòmica Europea, amb els canvis que això comportés. El Cercle d'Economia va fer notables esforços per propagar les seves propostes i participà decisivament en l'elaboració del document de 1972 signat per tretze entitats empresarials catalanes a favor de la integració espanyola en la CEE. Malgrat les reticències d'aquells que no assumien les conseqüències polítiques de l'opció favorable a la integració espanyola a la CEE, sembla clar que l'agudització i generalització de les incerteses sobre el futur del règim, junt amb les generades per la crisi econòmica mundial a partir del 1973, la conflictivitat social i l'ascens d'una oposició antifranquista que no només proposava canvis polítics, sinó també socio-econòmics, i que en

¹²⁷ Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 93.

¹²⁸ Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*: ibídem, pàg. 93.

¹²⁹ Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 94.

molts casos es definia com anticapitalista, va portar cada vegada més la majoria de sectors burgesos a abraçar l'opció europeïsta.¹³⁰

Les inquietuds i angoixes dels burgesos van estendre's ràpidament. Fins i tot alguns sectors temien que el fet de donar suport a la continuïtat de la dictadura, l'aprofitament extrem del marc institucional i la constant repressió patronal davant les reivindicacions obreres, els passés factura i els anés en contra, en tots aquests nous canvis que poc a poc s'estaven produint i introduint en tot l'Estat.¹³¹ El 19 de Desembre de 1973 es va aprovar la Llei de Convenis Col·lectius Sindicals de Treball – L. 38/1973 –.

¹³⁰Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista...*, op. cit., pàg. 96.

¹³¹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista...*, op.cit., pàg. 96 i 97.

4. Període de transició (1975-1980)

En aquest apartat ens trobem davant un nou marc legal, el qual destaca per la seva integració més real dels drets humans en les seves principals lleis i regulacions, com són la Llei de Relacions Laborals, la Constitució Espanyola i l'Estatut dels Treballadors. Ens trobem davant un període de ruptura de la dictadura cap a la democràcia, on els canvis van sorgint arrel del descontentament que es vivia en tots els aspectes – societat, relacions laborals, política, etc. –. Es buscava l'assoliment d'un nou règim immediat i l'abolició de l'anterior.

4.1.Marc legal

4.1.1. Llei de Relacions Laborals (1976)

La Llei 16/1976, de Relacions Laboral, va entrar en vigor el dia 8 d'Abril del 1976. Consta d'una secció primera amb cinc articles, on s'exposa l'àmbit d'aplicació; la secció segona amb dos articles on s'exposa i es regula el treball dels menors; la secció tercera amb dos articles, on es regula el treball en pràctiques, la promoció i la formació professional permanent; la secció quarta, on es regula el treball de la dona, a través d'un únic article; la secció cinquena, que consta de tres articles on es regula la garantia de l'ocupació; la secció sisena, on s'exposen les garanties de l'estabilitat de la relació de treball a través de vuit articles, la secció setena on es regulen els trasllats de residència a través d'un article, la secció vuitena, on s'exposen les jornades, horaris i descans laboral, a través de cinc articles, en la secció novena s'exposen les garanties salarials, a través de cinc articles, en la secció desena s'exposa el règim disciplinari a través de la regulació de tres articles i, finalment es recullen tres disposicions finals, deu disposicions addicionals i dos disposicions transitòries.

Aquesta va ser una llei temporal, la qual s'encarregava de la regulació dels diferents aspectes de les relacions laborals i, també una ampli ventall de drets individuals com ara; la readmissió del treballadors en casos d'acomiadaments improcedents, laboralització d'algunes relacions de treball especials, disminució de la jornada laboral de 48 a 44 hores setmanals i descans de 12 hores entre jornada i jornada, constitució del FOGASA,

contractació indefinida, obligatorietat d'obtenir un expedient per al trasllat, entre d'altres.¹³²

4.1.2. *Constitució Espanyola (1978)*

La Constitució Espanyola va ser ratificada en referèndum el dia 6 de Desembre del 1978 i, posteriorment publicada en el Butlletí Oficial de l'Estat el dia 29 de Desembre del 1978. És la norma superior de l'ordenament jurídic espanyol a la que estan subjectes els poders públics i els ciutadans d'Espanya. Aquest fet, va marcar el nou canvi de la transició cap a la democràcia, a conseqüència de la mort de l'antic cap d'Estat, Francisco Franco, el dia 20 de Novembre del 1975.

Aquest canvi va suposar la transformació de l'antic règim dictatorial en un Estat social i democràtic de dret, on prioritzaven els valors com ara; la llibertat, la justícia, la igualtat i els pluralisme polític. La monarquia parlamentària es va instaurar com a nou govern. Consta d'un preàmbul, un títol preliminar, un títol primer amb cinc capítols i dues seccions (en el segon capítol), un segon títol, un tercer títol amb tres capítols, un quart, cinquè, sisè i setè títols, un vuitè títol amb tres capítols, un novè i un desè títol i finalment, quatre disposicions addicionals, nou disposicions transitòries, una disposició derogatòria i una disposició final.

Dins d'aquesta, es recullen una sèrie d'articles que són fonamentals de caire laboral, en la seva regulació i organització.

El primer article directament relacionat amb el món laboral seria l'article 28 en el que es recull el dret a sindicar-se amb tota llibertat i, el dret a vaga. Un altre article, el 35 on s'exposa el dret i el deure a treballar i, també la lliure elecció de la professió i ofici, a la promoció a través d'aquest i a rebre una remuneració suficient per a satisfer les seves necessitats i les de la seva família, sense que en cap cas es produeixi discriminació per raó de sexe – en relació amb l'article 14 sobre el dret a la igualtat i no discriminació –. En l'article 37 es regula el dret a la negociació col·lectiva – entre representants dels treballadors i empresaris – i el dret a adoptar mesures de conflicte col·lectiu – incloent les garanties necessàries per tal d'assegurar el funcionament dels serveis essencials de la comunitat –. L'article 38, en el qual es regula el dret a la llibertat d'empresa, aquest permet la creació d'empreses i la organització de les mateixes, el poder de direcció de l'empresari, la seva facultat controladora i sancionadora, etc.. L'article 40, exposa el dret a la formació i

¹³²(BOE.es – Documento BOE-A-1976-8373 2016) <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1976-8373> [Consulta: 30 d'abril 2016].

readaptació professional – en relació també, a l'article 27 on es regula el dret a l'educació i per tant, el dret al permís per a assistir a exàmens sempre que es compleixin les condicions necessàries i, també relacionat amb l'article 23.1.a) de l'ET –, vetllar per la seguretat i higiene en el treball i garantir el descans necessari mitjançant la limitació de la jornada laborals, les vacances periòdiques i la promoció de centres adequats; també es regula la realització de polítiques de plena ocupació. Per primera vegada es vetllava la protecció dels treballadors espanyols a l'estranger en l'article 42. També l'article 129 estableix el dret a la participació en l'empresa.

En altres aspectes de drets i llibertats, l'article 18 regula el dret a l'honor, a la intimitat personal i a la pròpia imatge, i també al dret en el secret de les comunicacions, posant-lo en relació amb les empreses o centres de treball quan es controla la prestació de serveis dels treballadors mitjançant videocàmeres, gravacions d'àudio, control d'Internet, etc.. S'inclou la protecció davant els diferents tipus d'assetjament en l'àmbit laboral, el dret a la pròpia imatge del treballador ha de modular-se quan l'empresa imposa una uniformitat o aspectes concrets. Un altre aspecte d'aquest article és la protecció a les dades de caràcter personal. L'article 20 regula la llibertat d'expressió – en relació a l'article 68.d) de l'ET – i la llibertat d'informació i, en l'article 21 es regula el dret a la reunió – en relació a l'article 77 i ss de l'ET, on s'exposa entre d'altres, que els treballadors poden reunir-se en assemblea – i es que contempla el dret a la manifestació sense autorització prèvia, sinó sols amb la comunicació. L'article 24 regula el dret a la tutela judicial efectiva – existent també en la Llei reguladora de la Jurisdicció Social –. I, l'article 9,3, recull el principi de legalitat, d'aplicació en cas de sancions al treballador. Finalment, en l'article 41, també es realitza la regulació d'un manteniment d'un règim públic de la Seguretat Social que garanteixi l'assistència i prestacions socials suficients davant situacions de necessitat, i d'atur.¹³³

Amb la promulgació de la Carta Magna, la Declaració dels Drets Humans de 1948 i les seves posteriors lleis de protecció europees, van tenir plena vigència a Espanya i es val obrir noves portes a les relacions laborals, assegurant democràticament els drets i llibertats dels treballadors. De la Constitució del 1798 se'n derivaran diverses lleis relacionades amb l'àmbit laboral que regularan el seu contingut.

¹³³(*Constitución Española*, 1978. 2016). http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html, [Consulta: 30 d'abril 2016].

4.1.3. *Estatut dels Treballadors (1980)*

També i molt important, el 24 de març de 1980 es va promulgar i publicar al BOE la llei de L'Estatut dels Treballadors després de tres mesos de discussió parlamentària. El dia 10 de Març va ser modificat pel Reial Decret Legislatiu 1/1995, de 24 de Març. Aquesta llei consta de 92 articles dividits en tres títols, diversos capítols i seccions; també té 16 disposicions addicionals, onze disposicions transitòries, una única disposició derogatòria i cinc disposicions finals.

Els principals continguts de la normativa van tenir el consens del PSOE i la UCD. El text servirà per regular, malgrat les seves imprecisions, les relacions laborals en els pròxims anys, recopila l'anterior legislació, reconeix les llibertats constitucionals bàsiques i introdueix criteris de liberalització de les relacions laborals, contra el paternalisme de la normativa franquista. L'Estatut estableix de forma definitiva l'acomiadament amb indemnització en cas que sigui improcedent, i va contra els intents d'establir la readmissió obligatòria en determinats casos. L'Estatut dels Treballadors és de gran importància, ja que regula tots els drets laborals – individuals i col·lectius – a part dels drets sindicals, i també altres seccions com poden ser el dret sancionador laboral. En definitiva, és la llei laboral bàsica per la qual es regulen tots els aspectes rellevants de les relacions laborals.¹³⁴

4.2. *Estructura laboral*

Prèviament al nou marc legal, a finals de l'any 1975, Espanya es trobava en una situació de plena ruptura pel que feia a l'antic règim. Fruit del descontent en que vivia la societat en tots els àmbits social, econòmic, laboral, polític, etc. Es varen dur dos processos, per una part, la extensió dels moviments de protesta conduïts per injustícies econòmiques i socials específiques, i, per altra, la lluita per el poder polític entre l'oposició, que al·legava representar el descontent, d'una creixent societat que reclamava una reforma del règim immediata, i els franquistes, els quals el seu poder es basava en la burocràcia militar i de l'Estat. “Les negociacions que es varen dur a terme durant el 1976 van tenir com a teló de fons un esclat d'activitat popular que va influir en gran manera en el seu resultat”.¹³⁵ Durant l'any 1975 es varen aprovar dues normes, la primera el Decret – Llei 5/1975, de 22 de Maig, sobre regulació dels conflictes col·lectius de treball; i la segona, el Decret

¹³⁴Estatut dels Treballadors, 1980. http://www.gencat.cat/treball/doc/doc_83784893_1.pdf [Consulta: 30 d'abril 2016].

¹³⁵Vegeu al respecte BALFOUR, S.: *ibídem*, pàg. 208.

1148/1975, de 30 de Maig, sobre regulació de la llibertat de reunió en l'àmbit sindical. L'any 1977 es va aprovar el Real Decret – Llei 17/1977, de 4 de Març, sobre relacions de treball, vaga, conflicte col·lectiu i convenis col·lectius – actualment vigent –.

Dels diferents moviments de protesta que es varen produir a Espanya entre el 1974 i el 1976, cap va aconseguir tant recolzament popular com el de Catalunya. Es podria dir que durant els anys setanta Barcelona es va convertir en la capital de la oposició de la dictadura franquista. Es per això que l'any 1972 es va traslladar allí la seu general de CCOO, després de que fos descoberta a Madrid, el comitè coordinador de la organització estatal.

A Catalunya l'any 1971 es va crear l'únic front polític ampli amb un gran suport: l'Assemblea de Catalunya. Els militants de CCOO van jugar un paper molt important, els quals es varen encarregar de que aquesta defensés els interessos de la classe obrera com un dels principals continguts del seu programa. Aquesta Assemblea també va ajudar a forjar vincles entre els treballadors i altres sectors de la població. Els militants també varen treballar dur per tal de guanyar-se el recolzament dels obrers immigrants a favor de les aspiracions nacionalistes. De fet, aquests es varen integrar d'una manera molt positiva, ja que s'identificaven amb les reivindicacions catalanistes, participaren en les manifestacions massives amb motiu del dia nacional de Catalunya els anys 1976 i 1977. Per tal d'entendre aquest arrelament i identificació amb Catalunya, ens hem de remetre als primers anys de la seva arribada. Catalunya va proporcionar-los un habitatge i un treball, tot i les fortes repressions que varen viure durant els primers anys. Aquests fets i el fort rebuig cap al règim que es vivia en aquell moment, va fer que els immigrants estiguessin més arrelats a Catalunya, tot i que en alguns casos no adoptessin la identitat catalana. La majoria dels immigrants que varen arribar, provenien d'Andalusia.¹³⁶

El 1976, piquets de militants sense ocupació varen visitar a diari nombroses empreses de les que havien estat acomiadats prèviament. Un conflicte en particular va il·lustrar el canvi registrat en els grups de treballadors millor organitzats, que varen passar de les reivindicacions salarials a demandes que realment varen desafiar les estructures autoritàries del règim. En la nova negociació col·lectiva que s'efectuaria l'any 1975 es demanava la dimissió del jurat d'empresa. A principis de novembre, l'empresa SEAT va interrompre el procés negociador al sol·licitar al govern un període de 39 dies de tancament patronal, al·legant una caiguda de les comandes.¹³⁷

¹³⁶Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 209 i 210.

¹³⁷Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 217 i 218.

El 1975 amb les eleccions sindicals, l'èxit de l'oposició obrera i els seus aliats en les eleccions, varen resoldre el dilema entre el treball sindical legal o el clandestí, a favor del primer esmentat.¹³⁸

Per lluitar contra la profunda crisi econòmica que vivia el país a causa de l'abundosa conflictivitat laboral, es van firmar entre totes les forces polítiques els Pactes de la Moncloa l'octubre de 1977, en els que es va acordar diversos aspectes com ara; mantenir l'augment dels salaris per sota del nivell d'inflació, el que va suposar un retall del 7% del nivell de vida dels assalariats. A canvi, varen prometre algunes reformes socials i econòmiques, anys més tard encara no s'havien dut a terme. De igual manera, entre les forces polítiques es varen passar per alt alguns aspectes dels drets sindicals, les lleres de negociació i les relacions laborals en general.

Si de fet la força de la oposició va residir en el seu poder de convocatòria entre el moviment obrer, aquestes reformes, que haguessin pogut consolidar la seva única base organitzada, varen ser proposades.¹³⁹

En certa forma, els Pactes de la Moncloa van ser el punt d'inflexió del final del règim en matèria laboral, atès els acords de totes les parts implicades (sindicats, partits polítics, patronal...). Finalment, aquests assumptes es varen començar a considerar alguns anys després, en l'Estatut dels Treballadors del 1980 i en la Llei Orgànica de Llibertat Sindical del 1985. A més de les dificultats financeres i l'absència d'una nova estructura de relacions laborals, dels sindicats, en particular CCOO, encara varen ser més dificultoses pels obstacles que interposaren els empresaris i el govern. Fins a la legalització de CCOO l'any 1977, aquesta va ser assetjada per les autoritats.¹⁴⁰

Durant aquell abril del 1977 i també, durant el 1978 UGT i CCOO van rebre l'afiliació de milers de treballadors. Les eleccions sindicals del 1978 van donar lloc a un nou moviment sindical, en el qual CCOO va ser el major sindicat del país, seguit d'UGT. Tot i que aquest període d'afiliació tant elevat es va desinflar ràpidament, exactament a principis dels anys vuitanta. Es va poder veure com l'Estat espanyol era una de les nacions en que s'enregistrava els índexs més baixos d'afiliació. Tot i que no hi ha dades objectives, es probable que menys d'una cinquena part dels assalariats d'Espanya fossin membres de sindicats a finals del 1981. De fet, els sindicats varen entrar en plena crisi d'identitat.

¹³⁸Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 231.

¹³⁹Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 252.

¹⁴⁰Vegeu al respecte BALFOUR, S.: *ibídem*, pàg. 252.

Havent estat el protagonista principal durant la lluita contra la dictadura entre el 1962 i el 1976, el moviment obrer havia quedat en un segon pla en la nova democràcia.¹⁴¹

Es pot dir que als problemes que es varen afectar els sindicats varen ser; els efectes de la crisi econòmica, les conseqüències del model polític que va adoptar la transició a la democràcia i el llegat del franquisme. L'economia espanyola no només tenia una dependència de les importacions de petroli sinó que a més les seves principals activitats es concentraven en les indústries més vulnerables a la caiguda dels preus mundials: acer, drassanes i tèxtils. El període de transició a la democràcia havia produït un augment dels costos laborals – però no un increment salarial –, un baix niell d'inversió i una caiguda dels estalvis. Aquests fets de recessió econòmica varen tenir efectes negatius en la indústria tradicional de Catalunya. També es varen produir diversos efectes socials, tancament d'empreses que havien jugat un paper molt important en el moviment obrer durant la democràcia, entre d'altres.¹⁴²

La industrial metal·lúrgica també es va veure molt afectada. En tot el país es varen perdre, entre el 1979 i el 1982, més de 44.000 llocs de feina en les 150 empreses més grans, és a dir el 16,5% de la seva força laboral total. A Barcelona, durant el 1976 cada dia una de les empreses es declarava en fallida. D'altres varen haver de realitzar retallades en les seves plantilles o bé tancar per complert. Així doncs, l'atur va augmentar d'una forma desmesurada. Alguns dels sindicats varen arribar a acords, en els quals es pactava la reducció del salari net dels treballadors, després d'una dècada de creixement del nivell de vida. El 1978 va desaparèixer la OSE – més conegut com a Sindicat Vertical – el qual va deixar una gran petjada pel que fa a les relacions laborals.¹⁴³

La mateixa transició a la democràcia, simbolitzava una ofensiva cap als empresaris i el govern per a establir unes condicions més beneficioses per a que el capital instal·lat a Espanya fos competitiu en les implacables condicions en la recessió. L'Estat franquista havia estat abandonat sobretot perquè s'havia mostrat incapaç d'afrontar la conflictivitat social, per compte, encara l'havia agreujat més. No obstant, els paràmetres del nou sistema democràtic varen ser menys favorables als nous sindicats del que es mereixia el poder de convocatòria del moviment obrer baix l'antic règim.¹⁴⁴

La raó principal d'aquesta estabilitat social va ser l'assoliment de vint anys de creixement econòmic durant els quals havia estat espectacular el creixement també, del nivell de vida. El règim va fracassar en el seu intent d'acabar amb els conflictes de classes. A banda de tot això, el poder de mobilització que va ser capaç d'assolir el moviment obrer, especialment a

¹⁴¹Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 253, 255 i ss.

¹⁴²Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 256 i 257.

¹⁴³Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 258, 259 i 264.

¹⁴⁴Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 268.

Catalunya, els quals van ser el col·lectiu que més va patir les conseqüències de la crisi econòmica. La història del moviment obrer des del 1939 fins al 1980 va estar marcada per la discontinuïtat. Fins als anys setanta, els moviments obrers es centraven – majoritàriament – a augmentar els baixos nivells de vida derivats de les condicions repressives de la postguerra, i no va ser fins a partir dels anys vuitanta en que es varen començar a reivindicar en temes més amplis d'organització i control sindical.¹⁴⁵

La nova societat post-autoritària ve donada per la relació entre l'ordre estatal i els moviments obrers.

La tasca que té per davant el moviment sindical a mitjans dels anys noranta es reconstruir la defensa dels interessos dels treballadors, inclosos els dels aturats. Ja no pot continuar interposant-se per més temps en lluites que extreuen la seva energia de circumstàncies del passat. El nou context en el que ha d'operar es extremadament complex. La recessió econòmica i els canvis tecnològics estan produint profunds esquerdes en sectors de treballadors tradicionalment organitzats. La mateixa classe obrera està canviant de forma segons s'obren noves àrees d'explotació. En la pràctica, la profunditat de la crisi fa la seva tasca no menys formidable que la que va dur el moviment obrer en les molt diferents condicions de la dictadura de Franco.¹⁴⁶

Junt amb la proposta del pacte social, els empresaris es preocupaven de situar-se novament – de forma global – dins el nou panorama polític. A la memòria de l'any 1975, el Gremi de Fabricants de Sabadell assenyalava, que el règim de Franco havia assegurat quaranta anys de prosperitat i benestar, però havia esgotat ja tot el seu potencial. Es tractava de desfer-se d'un règim polític incapaç ja d'assegurar llurs interessos. L'any 1974, es va entrar a considerar si s'havia entrat en un període constituent, el qual era incògnita si es desenvoluparia controladament o si, contràriament, la inestabilitat política esdevindria la característica predominant.¹⁴⁷

En aquesta situació calia prioritàriament ressituar l'estructura associativa de l'empresariat. Així l'activitat corporativa va ser frenètica entre 1975 i 1977. Els industrials tèxtils o químics, tenien unes estructures sòlides i autònomes, en les seves respectives branques, integrades al Sindicat Vertical; en canvi el sector metal·lúrgic no, a causa de les problemàtiques entre les petites, mitjanes i grans empreses. Per a reforçar l'organització empresarial es va crear un gabinet tècnic, amb entitat autònoma, dedicat a la defensa dels interessos patronals, mitjançant assessorament, coordinació, etc. Per a finançar-lo les empreses havien de pagar unes quotes, depenent dels nombre de treballadors.¹⁴⁸

¹⁴⁵Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 269.

¹⁴⁶Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 270 fins 272.

¹⁴⁷Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials catalans...*, *op.cit.*, pàg. 136.

¹⁴⁸Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, *op.cit.*, pàg. 137.

Diu Molinero que “l’any 1976 de manera creixent i generalitzada els empresaris mostraven el seu neguit davant el desafiament que representava la conjuntura.” Durant aquell any l’empresariat vivia en un estat d’ansietat provocat per una inseguretat d’un futur que era incert i davant el que es sentia desprotegit per la percepció intuïtiva de no comptar, amb el recurs al poder polític, del qual havia gaudit fins aquell moment. Una nova organització era fonamental, en tots els mitjans es feia de manifest la necessitat tant urgent d’una presència empresarial.¹⁴⁹

Per a que la situació dels industrials metal·lúrgics fos igual que la resta dels industrials, el president Jaume Riviere Manén, president del Centre d’Estudis i Assessorament Metal·lúrgic (CEAM) va presentar un informe exposant el que calia fer per a que aquesta situació canviés. En primer lloc calia la participació del govern, l’administració pública, la premsa i l’opinió pública, els treballadors, i els propis empresaris. Calia que es dues a terme la reorganització completa de la Unió d’Empresaris Metal·lúrgics per ocupar-se millor dels convenis i conflictes col·lectius; és a dir seria una institució típicament de gestió i negociació laboral que integrés eficaçment totes les empreses metal·lúrgiques. Això es va dur a terme a través de l’elaboració d’estudis, estadístiques i informacions per les empreses associades i per la Unió d’Empresaris; l’assessorament a les empreses en matèria laboral, financera, fiscal, de gestió, etc., i també molt important, la formació d’empresaris i de personal de les empreses; i finalment, l’elaboració d’estudis per a l’Administració i organismes en la determinació de les decisions polítiques.¹⁵⁰

Per altra banda, els industrials tèxtils, també varen buscar una unió entre l’organització sectorial i un nou marc associatiu, a finals del 1975. A partir d’aquí, les relacions laborals i la representació corporativa passà a un primer terme. Els industrials cotoners van mantenir la seva organització autònoma d’àmbit estatal, canviant el nom de l’organització de SECEA a, “*Asociación de los Industriales Textiles de Proceso Algodonero*”, AITPA.¹⁵¹

La Junta Directiva de l’Institut Industrial volia convertir l’entitat en el sindicat de l’empresariat, bàsicament tèxtil, però també en la resta de sectors que havien crescut considerablement. Així doncs, l’Institut de Terrassa va acordar el novembre del 1976, crear una coordinadora patronat d’àmbit local i, renovar i actualitzar la pròpia entitat, desvinculant-la de l’Organització Sindical.¹⁵²

¹⁴⁹Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: *ibídem*, pàg. 137.

¹⁵⁰Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, *op.cit.*, pàg. 138.

¹⁵¹Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: *ibídem*, pàg. 138.

¹⁵²Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: *ibídem*, pàg. 138.

El Gremi de Fabricants de Sabadell però, s'oposava i, demanava la creació d'una organització sectorial d'àmbit estatal que fes possible, com fins llavors, defensar a nivell general els interessos llaners, concentrats fonamentalment a Sabadell i Terrassa. “Proposaven la creació d'una federació d'agrupacions llaneres que després convergiren en una confederació tèxtil.” Finalment, es va optar per crear una Federació que fos la culminació a nivell nacional de les estructures locals, les quals es fonamentessin en la conservació de tota la seva llibertat de moviments i agilitat.¹⁵³

El 1976 es va crear una organització patronal a Barcelona, la qual exposava que els empresaris catalans eren els únics que havien comprès la necessitat d'adaptar-se als nous temps, mentre que la resta havia seguit movent-se dins del Sindicat Vertical.

Així doncs, la nova organització dels empresaris es va formar amb l'experiència i el personal organitzat en el Sindicat Vertical, al qual s'afegí, cosa qualitativament important, un conjunt de persones que fins aleshores no havien assumit cap paper destacable en la representació col·lectiva, es podria dir que del Sindicat Vertical n'havia sortit una part important de la infraestructura de la nova organització – Foment del Treball i Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresariales – i un component destacable dels quadres mitjans i dirigents.¹⁵⁴

En la representació empresarial no es va produït cap trencament l'any 1977, com no se'n va produir cap després de l'any 1939. Es varen canviar els representants de les organitzacions, és a dir, persones que havien ocupat un segon pla – no havien tingut responsabilitats –, varen passar a primera pla – alguns d'aquests varen ser relleus generacionals – i d'altres importants, es situaren en un segon pla – havien estat al davant de la representació col·lectiva –. “El Consell Nacional d'Empresaris es va dissoldre de dret el 20 de Juliol de 1977, després d'haver-se creat la CEOE.” El Comitè Executiu havia acordat d'anar limitant el funcionament dels òrgans de govern del Consell Nacional, així com dels consells provincials, fins arribar al punt de la suspensió d'aquests, en el moment en que la CEOE hagués assumit plenament totes les funcions.¹⁵⁵

4.3. Moviments i conflictes

L'any 1975 sectors empresarials van llançar propostes a favor d'un pacte social. Des del portaveu del Foment del Treball es constata que la situació es degradava ràpidament i que l'anterior model ja no funcionava, per això calia un gran pacte social. Quan la continuïtat del règim dictatorial va esdevenir absolutament inviable, bàsicament per

¹⁵³Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 139.

¹⁵⁴Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*, op.cit., pàg. 141.

¹⁵⁵Vegeu al respecte MOLINERO, C. i YSÀS, P. *Els industrials...*: *ibídem*, pàg. 141.

l'oposició social i política interior que predominava des de feia temps i per les exigències exteriors, varen optar per aquell projecte monàrquic i europeista que més bé podia defensar els seus interessos en la nova etapa que s'encetava.¹⁵⁶

Durant aquest any es varen produir va ser la vaga dels treballadors de SEAT a Barcelona, a principis d'any. Aquesta acció reivindicativa a la principal empresa de Catalunya va convulsionar el món laboral i ciutadà, també es varen produir diverses manifestacions i actes de solidaritat amb els treballadors que sortiren a reivindicar les millores laborals.¹⁵⁷ També es varen produir vagues a SEAT i OLIVETTI, a conseqüència dels acomiadaments que es varen produir arrel del nou expedient de regulació, que va coincidir amb la negociació del conveni col·lectiu. Es va produir una vaga pro llibertat sindical, l'11 de desembre, va ser una mobilització obrera després de la mort de Franco, en la que demanaven de nou: amnistia, llibertats polítiques i sindicals, i en contra de la congelació salarial.¹⁵⁸

L'any 1976, l'extensió de les reivindicacions nacionals anaven unides de la difusió dels quatre punts de l'Assemblea, en les manifestacions es duia el lema de: llibertat, amnistia i estatut d'autonomia. El moviment llibertari, va ser incapaç de reorganitzar-se fins aquest any.¹⁵⁹ Els dies u i vuit de Febrer, milers de persones varen ocupar els carrers de Barcelona i altres poblacions, varen sortir al carrer cridant aquest lema i demanant l'Estatut d'Autonomia. Les xifres de les manifestacions són difícils de concretar, ja que la policia va actuar amb duresa davant d'aquestes. Amb aquestes grans mobilitzacions Catalunya es situà a l'avantguarda de la lluita democràtica a tot l'Estat espanyol, amb un gran element diferenciador: al mateix temps que es reclamaven les plenes llibertats i l'amnistia s'exigia el retorn a l'autogovern. El primer 23 d'abril, el dia de Sant Jordi del 1976, també es varen crear petites manifestacions per a reivindicar de nou aquest lema.¹⁶⁰

L'onze de febrer, la immensa majoria de treballadors de l'Ajuntament de Barcelona van iniciar una vaga en reivindicació d'una plataforma laboral. La vaga va anar acompanyada de manifestacions de bombers, administratius, xofers, infermeres, guàrdies urbans. En definitiva, l'Administració franquista va quedar paralitzada. Fins i tot els funcionaris – on els sindicats hi tenien una escassa incidència – es varen afegir a les manifestacions i actes

¹⁵⁶Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 97.

¹⁵⁷DIVERSOS AUTORS. "De la dictadura a la Democràcia". *Catalunya 1973-1983*, L'Avenç. Barcelona: 1983. pàg. 12 i 13.

¹⁵⁸Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., op.cit., pàgs. 92 i ss.

¹⁵⁹MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, op.cit., pàg. 94 i 95.

¹⁶⁰Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., op.cit., pàg. 14 i 15

de protesta que es varen realitzar, algunes de les mobilitzacions dels treballadors que es varen realitzar en les setmanes anteriors:

paralització del port, vagues a Banca, FECSA, Telefònica, solidaritat al Baix Llobregat amb Loforsa... A tot Catalunya: a Terrassa vint mil treballadors de diversos rams; a Tarragona i Reus, 16 dies de vaga dels 10 mil treballadors de la construcció; a Osona, el metall.¹⁶¹

A meitats de gener, el ministre d'Hisenda, Villar Mir, va enviar un comunicat indicant que es produiria de nou, una congelació dels salaris, aquest fet encara va motivar més als vaguistes per a continuar amb les vagues. Així doncs, després d'uns dies, el Govern va actuar amb duresa davant de tots aquests que realitzaven mobilitzacions. “En moltes ocasions es va trencar el sostre salarial imposat pel govern, a través de la negociació amb l'empresariat: aquest es el cas del ram de transports, construcció, metall i electricitat.”¹⁶²

L'1 de Maig del 1976, es va celebrar la primera festa obrera després de la mort de Franco. Totes les accions varen ser prohibides, així doncs aquesta festa va succeir a les grans mobilitzacions de febrer – on es manifestaren per a la llibertat, amnistia i estatut d'Autonomia –, els intents de manifestacions van ser gairebé nuls, ja que encara es vivien fortes repressions i es varen aturar abans de que la Policia hagués d'actuar. El 28 de novembre es va crear el primer congrés de la Unió de Pagesos, sindicat agrari català creat l'1 de novembre del 1974 i consolidat l'any següent mitjançant una assemblea que va aprovar les primers línies de treball i acció. Es varen produir diverses reivindicacions a Tarragona i Lleida.¹⁶³

Durant els anys 1977, 1978 i 1979 els esdeveniments no varen ser tant significatius. El 23 d'abril del 1977, més de 100.000 s'aplegaren a la Plaça Sant Jaume de Barcelona i rodalies, reclamant novament l'Estatut d'Autonomia. L'Onze de Setembre es tornaren a manifestar més d'un milió de persones. El 28 d'abril es varen legalitzar els sindicats amb la representació de les cinc centrals sindicals més representatives – UGT, USO, Solidaritat de Treballadors Bascos i Solidaritat d'Obrers de Catalunya –. El primer de Maig encara es produïren accions en empreses de Barcelona i comarques, com a culminació de la setmana pro-amnistia laboral. La festa del treball registrà aquest any, encara, repressió policial contra les manifestacions.¹⁶⁴

Durant el 1978, l'1 de Maig, vora de 400.000 treballadors es manifestaren com a Primer de Maig Legal, que va tenir un marcat caràcter unitari. Van convocar CCOO, UGT, SOC,

¹⁶¹Vegeu al respecte DIVERSOS AUTORS.: *ibídem*, pàg. 14.

¹⁶²Vegeu al respecte DIVERSOS AUTORS.: *ibídem*, pàg. 14.

¹⁶³Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., *op.cit.*, pàgs. 96 i ss.

¹⁶⁴Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., *op.cit.*, pàgs. 18 i ss i, 100 i ss.

CSUT i SU. La jornada obrera va estar precedida de fortes vagues, sobretot en els sectors de les construcció i del metall i de les primeres eleccions sindicals celebrades a partir de Febrer. CCOO varen guanyar. El 29 de Desembre es va aprovar el projecte de l'Estatut d'Autonomia. A l'empresa SEAT, es va produir una mobilització de treballadors contra un nou expedient de regulació d'ocupació on es demanava 24 dies de suspensió de contractes a 25.669 treballadors. Aquest expedient, al igual que l'any 1974 també va coincidir amb la negociació del conveni col·lectiu. Aquest any va ser el primer u de Maig lliure, es va realitzar una manifestació, amb la participació de mig milió de persones i els convocants CCOO, UGT, USO, CSULT, SU i SOC. Varen realitzar-se les primeres eleccions sindicals democràtiques amb la victòria de CCOO, seguit d'UGT.¹⁶⁵

El 13 d'agost del 1979 s'aprovà per la Comissió Constitucional del Congrés i la delegació catalana de l'Assemblea de Parlamentaris el projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya. El desembre va ser ratificat pel Rei i publicat al BOE. El 14 de Setembre la Generalitat, les centrals sindicals i la patronal consultiu de naturalesa laboral existent a Espanya, amb el nom de Consell de Treball.¹⁶⁶

Finalment, durant l'any 1980, el 3 de Febrer es va realitzar una manifestació de pagesos demanant que es baixessin els preus dels adobs, gas-oil, etc., i que els preus de la Seguretat Social Agrària fossin equiparats als preus de les altres branques. Es varen produir unes altres eleccions sindicals, en les que CCOO va obtenir novament la majoria. I es realitzaren les primeres accions sectorials de reconversió industrials, en els rams dels components electrònics, el 16 de març i dels electrodomèstics de línia blanca, el 26 de setembre – no va ser fins l'any 1981 que aquestes no comptarien amb un marc global –. L'u de Maig es varen produir unes divisions en el panorama sindical, i les primeres manifestacions del declinar sindical, el desencant, hi participaren unes 150.000 persones.¹⁶⁷

4.3.1. *Vagues i manifestacions*

Les vagues més destacades varen ser les següents. En primer lloc, la vaga que es va produir el 23 de Febrer del 1976, va tenir lloc a Sabadell, on es varen produir tres àmbits de protesta. Els col·lectius de mestres, empleats de la banca i obrers de la construcció, del metall i de la indústria llanera feien campanya a favor del seu programa de demandes. En primer lloc demanaven la renovació dels convenis col·lectius, la igualtat entre els barris

¹⁶⁵Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., *op.cit.*, pàgs. 24 i ss i, 104 i ss.

¹⁶⁶Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., *op.cit.*, pàgs. 108 i ss.

¹⁶⁷Sobre aquest tema vegeu DIVERSOS AUTORS., *op.cit.*, pàgs. 112 i ss.

que patien més desigualtats i la campanya per l'amnistia dels presos i exiliats polítics. Així doncs, els col·lectius esmentats anteriorment, durant el febrer, es varen manifestar i adherir a les vagues, les quals el dia 13 varen ser interrompudes per la policia antidisturbis. Tot i que seguit d'aquest esdeveniment tant brusc, es varen produir altres vagues generalitzades. Ràpidament es va estendre a les factories del metall, a les obres i a les plantes tèxtils. Dos dies després 45.000 treballadors de 800 empreses no varen obrir els seus establiments en solidaritat amb aquests. Els dies 26 i 27 els vaguistes es varen reunir al camp de futbol local. Va ser una protesta comuna entre es grups de treballadors, les associacions de veïns i del moviment cívic per la democràcia. També es varen produir el tancament d'algunes escoles, deixant a 20.000 alumnes sense poder accedir-hi. L'èxit de les vagues generades al Baix Llobregat – 1974 – i a Sabadell – 1976 – varen ser un símbol d'unió entre els treballadors de diferents sectors de la mateixa zona i diferent estrat de la població local. Tot i la solidaritat que el moviment obrer va disposar en aquestes vagues, el motiu principal era l'econòmic. Les principals demandes, a banda de les esmentades, eren en torn a les retribucions, salaris, complements i plusos per hores extra, i també en relació a la duració de la jornada. Aquest moviment obrer, es va moure entre els dos pols de demandes polítiques i econòmiques.¹⁶⁸

Un gran ressò va tenir la primera vaga general, que va ocórrer durant el període del 16 de Setembre de 1976 al 12 de Novembre de 1976. Consistia en una vaga general per part dels estudiants de la Universitat de Barcelona, la qual va consolidar el dia 12 de Novembre de 1976 on aquests acceptaven la proposta del governador civil i per tant, tots tornaven als seus respectius llocs de treball. L'origen immediat del descontent laboral va ser el fort increment del cost de la vida, acompanyat per un decret del nou govern Arias Navarro que va impulsar un altre topall salarial i, també volia mesures de reforma en les Corts. La via que es va utilitzar per tal de dissuadir aquest nivell de conflictivitat laboral, va ser la renovació dels convenis col·lectius, la majora dels quals es tenien que renegociar a principis d'any. L'arribada de la democràcia a Espanya, no es podria entendre sense comprendre la pressió exercida des de sota, demanant un canvi. Durant aquest any, el règim es mostrava incapaç de fer front a la forta crisi que abordava gairebé tots els sectors. El sistema de relacions laborals, deixava de ser útil per als empresaris, ja que els

¹⁶⁸Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàgs. 237 i ss.

salaris augmentaven cada vegada més i, no al mateix ritme que la productivitat.¹⁶⁹ Tal com exposa Balfour,

No obstant, les vagues massives o generals que es varen produir havien sorgit de problemes locals i en conjuntures específiques i varen tenir com a objectiu aspiracions relativament modestes. Una de les accions més importants d'aquests tipus va tenir lloc a Sabadell durant el Febrer del 1976. L'anàlisi dels esdeveniments en aquesta ciutats ajudaren a avaluar les virtuts i les limitacions del moviment obrer ben a prop de la democràcia.¹⁷⁰

Per altra banda, pel que fa a les manifestacions, també se'n varen produir d'importants durant aquest període. Per exemple la manifestació de sindicalistes l'Onze de Setembre del 1977, a Barcelona, on la majoria dels treballadors de l'empresa SEAT varen sortir al carrer a reivindicar la necessitat de canvis i millores en la seva pròpia llibertat, demanaven obertament, l'Estatut d'Autonomia, ja que va ser derogat el 5 d'abril del 1938 tot just iniciada l'ocupació de terres catalanes per l'exèrcit nacional, per Franco.¹⁷¹

També, el 24 de gener del 1977, en un moment d'elevada tensió social i política, va tenir lloc a Barcelona una manifestació de protesta contra l'assassinat – per un grup ultradretà – de diversos advocats laboralistes al seu bufet, al carrer d'Atocha de Madrid. Aquest crim va marcar un punt d'inflexió en la dinàmica política del país.¹⁷²

Una altra de les manifestació rellevants que van ocórrer, va ser la que va tenir lloc l'u de Maig del 1980 i l'Onze de Setembre del 1980.

¹⁶⁹Sobre aquest tema vegeu BALFOUR, S., *op.cit.*, pàg. 233 i ss.

¹⁷⁰Vegeu al respecte BALFOUR, S.: *ibídem*, pàg. 237.

¹⁷¹Sobre aquest tema vegeu MOLINERO, C. i YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme...*, *op.cit.*, pàg. 17.

¹⁷²Fets d'Atocha, 2016. <http://www.uab.cat/web/noticies/detall-d-una-noticia/la-uab-commemora-l-assassinat-dels-advocats-d-atocha-1090226434100.html?noticiaid=1335424161395>, [Consulta: 9 d'Abril 2016].

Conclusions

Una vegada finalitzat aquest estudi a través del recull i anàlisi de tota la informació anterior, es essencial extreure'n unes conclusions fermes i clares per tal d'oferir una visió més objectiva i crítica possible.

En primer lloc, vull destacar – com he fet anteriorment a la introducció – la meua consideració sobre la manca d'informació rellevant dels aspectes i esdeveniments que varen marcar les relacions laborals durant el període franquista. Varen ser uns anys marcats per la repressió franquista, i això comportava la no regulació efectiva ni la protecció dels treballadors dins d'aquesta vessant. És per això – entre d'altres – que considero que aquesta manca d'informació, ve donada pel període repressiu del qual es tractava.

En segon lloc, pel que fa a la primera hipòtesis plantejada sobre la naturalesa i l'augment de la conflictivitat laboral cal dir que en uns primers moments del franquisme va ser poc significativa, atesa les dures condicions de repressió imperants en aquells primers moments. Amb els períodes successius, la conflictivitat va prenent empenta, primer en la clandestinitat de les empreses i societat civil fins esclatar obertament a finals del franquisme tot canviant el ritme productiu del país i agreujant la crisi econòmica i social que portà al canvi de règim. Amb tot, cal tenir en compte els indicadors que fan que la conflictivitat augmenti. Aquests serien les vagues i manifestacions, els comiats massius – la majoria dels quals es donen pels conflictes entre la patronal i els treballadors –, els empresonaments i la intervenció policial. Un dels altres marcadors que considerava prèviament abans de realitzar aquest projecte era la repressió estatal, però al llarg de la realització d'aquest, he comprovat que no és totalment vàlida aquesta afirmació. Això es degut a que la repressió estatal no sempre es pot considerar un marcador que influeix en l'augment de la conflictivitat laboral, ja que si la repressió era efectiva i total – acompanyada d'un marc cultural i propagandístic – l'Estat es podia permetre imposar condicions laborals i salarials pèssimes, així doncs, no oferint cap tipus de dret – com es el cas de Xina, Indonèsia, Índia i Filipines –. No obstant, Espanya va adonar-se'n que era necessari l'obertura dels mercats i la rebuda d'una influència exterior, ja que l'economia centralitzada d'autarquia que hi havia implantada, estava arruïnant el país i no hi havia cap altra alternativa. Una vegada varen obrir els mercats i la societat anava veient una prosperitat amb l'arribada de noves idees – via Europa –, aquesta població va començar a

aspirar a millorar poc a poc i les mentalitats van canviar. Per contra, si un país és capaç de controlar tots els aspectes importants i imprescindibles d'aquest, i es independent en energia i recursos i a més, hi ha molta població; aquest país tindrà la capacitat de fer el que estigui al seu abast, dominant la cultura i informació de la gent.

En aquesta mateixa hipòtesi, es confirma que la conflictivitat laboral va anar augmentant en les vagues, en les mobilitzacions i protestes dels treballadors i en el desig d'abolir el règim franquista i assolir la democràcia i, que la repressió estatal no és un marcador principal que determina aquest augment. És per això, que considero que una possible nova línia de treball seria l'estudi i anàlisi de la naturalesa, causes, impactes, etc., que produïa la repressió estatal durant el període franquista en les diverses vessants.

Pel que fa a la segona hipòtesi sobre la influència de la conflictivitat en la Constitució Espanyola de 1978. Cal dir, en primer lloc, que el marc legal laboral durant el franquisme era formal però no aplicable. Un exemple en seria el Fur dels Treballadors, el qual en els seus postulats mostra una aparent estabilitat i una seguretat en totes les vessants de la vida laboral i familiar dels treballadors – dret a un treball, dret a vacances, dret a subsidis d'atur, etc., – però, a l'hora de dur a la pràctica aquests aspectes, queda palès com l'Estat, en comptes de donar aquesta garantia en el sentits de drets, era totalitari, és a dir, la protecció laboral estava al servei de la maquinària productiva de l'Estat i dels col·lectius que els interessava, més que en la protecció del treballador. Un altre aspecte rellevant per tal de confirmar aquesta segona hipòtesis, seria que, a partir dels anys cinquanta, poc a poc, s'anaren introduint tímidament alguns els drets humans en l'evolució de les lleis des del franquisme fins a principis de la democràcia. Aquest fet va comportar canvis en l'assegurança de la consideració dels treballadors com a persones humanes, i no com a màquines de producció – formalitat i aplicació de les lleis. Es començà a veure la importància d'aquests drets, tant en la vida laboral, com personal, etc.,. Com a conseqüència sindical moltes de les vagues que es van dur a terme en aquests període, eren utilitzades pels sindicats i moviments obrers per finalitats polítiques destinades a enderrocar el règim, més que pels interessos laborals dels treballadors. Bona part d'aquesta anhels polítics que amagaven les vagues i la conflictivitat laboral dels darrers anys del franquisme, tenien com a rerefons el desig d'implantar la plena vigència dels drets humans més elementals en els seus vessants laborals, existents arreu dels països europeus i mancats en el nostre país, i que finalment es plasmaran en el redactat constitucional de

1978 amb la introducció dels drets humans art. 10.2 , la llibertat sindical art. 28.1, el dret a la vaga, art. 28.2, la negociació col·lectiva i mesures de conflicte col·lectiu art. 37, el dret i deure de treballar art. 35, la llibertat d'empresa art. 38, etc.

En definitiva, en aquest estudi he assolit els objectius i hipòtesis que em vaig plantejar, copsant, els aspectes més rellevants de la conflictivitat laboral durant el període estudiat.

Bibliografia

APARICIO, M.A. *Sindicalismo vertical y la formación del Estado franquista*. Barcelona: Eunibar, 1980.

BAENA DE ALCÁZAR, M. *Elites y conjuntos de poder en España (1939-1992). Un estudio cuantitativo sobre el Parlament, Gobierno y Administración y gran empresa*. Madrid: Tecnos, 1999.

BALFOUR, S. *La dictadura, los trabajadores y la ciudad. El movimiento obrero en el Área Metropolitana de Barcelona (1939-1988)*, Edicions Alfons el Magnànim, València 1994.

BALLESTER, J. *Els anys de la guerra. La UGT de Catalunya, 1936-1939*, Barcelona, Columna, 1998.

BERNAL, F. *El sindicalismo vertical. Burocracia, control laboral y representación de intereses en la España Franquista (1936-1951)*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2010.

DIVERSOS AUTORS. *“De la dictadura a la Democràcia”. Catalunya 1973-1983, l’avenç*. Barcelona: 1983.

FANÉS, F. *La vaga de tramvies del 1951*. Barcelona: Laia, 1977.

MOLINERO, C. I YSÀS, P. *El règim franquista. Feixisme, modernització i consens*, Eumo Editorial, Vic 1992.

MOLINERO, C. I YSÀS, P. *Els industrials catalans durant el franquisme*, Eumo Editorial, Vic 1991.

MOLINERO, C. I YSÀS, P. *L’oposició antifeixista a Catalunya (1939-1950)*, ed. La Magrana, Barcelona 1981.

MOLINERO, C. I YSÀS, P. *“Patria, Justicia y Pan”. Nivell de vida i condicions de treball a Catalunya, 1939-1959*. Barcelona: La Magrana, 1985.

PÉREZ BOTIJA, E. *Nuevas doctrinas sobre el contrato de trabajo*. Madrid: *Revista General de Legislación y Jurisprudencia*, 1942.

RIBAS I MASSANA, A. *L’economia catalana sota el franquisme (1939-1953)*, Edicions 62, Barcelona 1978.

SOLÉ I SABATÉ, J.M. *La repressió franquista a Catalunya. 1938-1953*, Edicions 62, Barcelona 1985.

SOLÉ I SABATÉ, J.M. I VILLARROYA, J. *L’ocupació militar de Catalunya: març 1938 – febrer 1939*, ed. L’Avenç Barcelona 1987.

Webgrafia

BOE.es – BOE-A-1976-8373, 2016. *Boe.es*, [en línea] des de <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1976-8373>. [Consulta: 30 d'abril 2016].

Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, XXVI, 2015, [en línea] des de <http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000222%5C000000006.pdf>. [Consulta: 9 d'abril 2016].

Constitución Española, 1978., 2016. *Noticias Jurídicas*, [en línea] des de http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html, [Consulta: 30 d'abril 2016].

Els fets d'octubre de 1934- Sapiens.cat, 2016. *Ciències Socials en Xarxa Sapiens.cat*), [en línea] des de <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/03/24/els-fets-d%E2%80%99octubre-de-1934/>. [Consulta: 15 març 2016].

Estatut dels Treballadors, 1980., [en línea] d'1es de http://www.gencat.cat/treball/doc/doc_83784893_1.pdf [Consulta: 30 d'abril 2016].

Fets d'Atocha, 2016. *Xtec.cat*, [en línea] des de <http://www.xtec.cat/~jfierro/VVTRANS/atocha.htm>. [Consulta: 9 d'abril 2016].

Fuero del Trabajo de 1938 – Biblioteca Virtual Miguel Cervantes, 2016. *Cervantesvirtual.com*, [en línea], des de http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/08149629022036195209079/p0000001.htm#I_1_. [Consulta: 24 febrer 2016].

Fuero de los Españoles 18 Julio 1945. [en línea] des de <http://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00358-00360.pdf>. [Consulta: 2 d'abril 2016].

Julio de 1936: la revolución social española, 2016. *Madrid.cnt.es*, [en línea] des de <http://madrid.cnt.es/historia/la-revolucion-social-espanola/>. [Consulta: 9 d'abril 2016].

Ley Constitutiva de las Cortes de 1942 – Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2016. *Cervantesvirtual.com*, [en línea] des de <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/79151622430248617422202/p0000001.htm>. [Consulta: 5 març 2016].

Ley Orgánica del Estado – Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2016. *Cervantesvirtual.com*, [en línea] des de <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12159641912327174198846/p0000001.htm>. [Consulta: 2 d'abril 2016].

Ley de Principio del Movimiento Nacional 17 de Mayo de 1985, [en línea] des de http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02449421981244052976613/p0000001.htm#I_1_. [Consulta: 20 d'abril 2016].

Ley de Referendum 22 de Octubre 1945, [en línea] des de <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/297/A02522-02522.pdf>. [Consulta: 2 d'abril 2016].

March, Fundación Juan March, 2016, Artículo: Treinta años de política salarial – Madrid – Archivo Linz de la Transición española · Fundación Juan March. March.es, [en línea] des de <http://www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/linz/documento.asp?reg=r-62470>. [Consulta: 20 febrer 2016].

Annexos

Annex I – Legislació

Annex I.1 – Fur del Treball (1938)

Annex I.2 – Llei de Constitució de les Corts (1942)

Annex I.3 – Fur dels Espanyols (1945)

Annex I.4 – Llei de Referèndum (1945)

Annex I.5 – Llei de Principis del Moviment Nacional (1958)

Annex I.6 – Llei Orgànica de l'Estat (1967)

Annex I.7 – Llei de Relacions Laborals (1976)

Annex II – Vagues i conflictes

Annex II.1 – Vaga 5 d'Octubre del 1934

Annex II.2 – Continuació vaga del 1934 (9 d'Octubre)

Annex II.3 – Vaga 15 de Juliol del 1936

Annex II.4 – Continuació vaga del 1936 (18 de Juliol)

Annex II.5 – Vaga 24 de Febrer del 1976

Annex II.6 – Vaga general de 16 de Setembre al 12 de Novembre del 1976

Annex III – Quadre de la legislació laboral des del franquisme fins a principis de la democràcia

Legislació laboral	
1938	Fur del Treball – 9 de Març del 1938
1942	Llei de Reglamentacions del Treball – 16 d'Octubre del 1942
1944	Llei de Contracte de Treball – 26 de Gener del 1944
1945	Fur dels Espanyols – 17 de Juliol del 1945
1967	Llei Orgànica de l'Estat – 10 de Gener del 1967
1958	Llei de Convenis Col·lectius Sindicals – 24 d'Abril del 1958
1973	Llei 38/1973 de Convenis Col·lectius Sindicals de Treball – 19 de Desembre del 1973
1975	Decret – Llei 5/1975 de regulació dels conflictes col·lectius del treball – 22 de Maig del 1975
	Decret 1148/1975 sobre regulació de la llibertat de reunió en l'àmbit sindical – 30 de Maig del 1975
1976	Llei 16/1976 de Relacions Laborals – 8 d'Abril del 1976
1977	Reial Decret – Llei 17/1977 sobre relacions de treball, vaga, conflicte col·lectiu i convenis col·lectius – 4 de Març del 1977
1978	Constitució Espanyola – 27 de Desembre del 1978
1980	Estatut dels Treballadors – 10 de Març del 1980

Annex IV – Fulles salarials